

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

FBH v 97 1877

EERSTE KRING

VOOR HET

Onderwijs in onze Moedertaal.

EENE HANDLEIDING

VOOR DE

LAGERE SCHOOL;

DOOR

F. G. MELLINK Pz. en D. VAN PELT,

Hoofdonderwijzers te Amsterdam.

SCHIEDAM,

H. A. M. ROELANTS.

1877.

PROV. BIBL. FRIESLAND

0137 0841

EERSTE KRING

VOOR HET

Onderwijs in onze Moedertaal.

EENE HANDLEIDING

VOOR DE

LAGERE SCHOOL;

DOOR

F. G. MELLINK Pz. en D. VAN PELT,

Hoofdonderwijzers te Amsterdam.

SCHIEDAM,
H. A. M. ROELANTS.
1877.

Provinciale
Bibliotheek
van
Friesland

FBH v 97

EENE «INLEIDING,” DIE TEVENS TOT «VOOR-
BERICHT” DIENEN KAN.

Vrij algemeen wordt het gevoelen, dat het taalonderwijs het *hoofdvak* moet zijn op onze lagere scholen. Ook wij zijn sinds lang die meening toegedaan. —

Meermalen spraken wij vertrouwelijk over de resultaten van het onderwijs op onze scholen — en konden dan onze onvoldaanheid met de vruchten van 't taalonderwijs niet verbergen.

Waren de resultaten bij enkele leerlingen der hoogste klassen ook al gunstig, toch moesten wij instemmen met de klacht: voor de massa der leerlingen laat de uitkomst van 't taalonderwijs veel te wenschen over.

Dit vatte men nu niet op als eene beschuldiging, eene veroordeeling van reeds bestaande taalwerkjes, want ook wij waardeeren de niet geringe verdiensten van Ykema, Bruins, Koenen e. a., in dit opzicht. Toch besloten wij, onzen eigen weg te gaan. Waarom wij daartoe overgingen, met welk recht en met hoeveel hoop op succes, moge dit werkje zelf verklaren.

Juist waren we bezig met het stellen eener voorrede, toen we in «De Wekker» van 25 November ll. lazen, wat de heer Temmerman in September '76 te Gent had voorgedragen. Ons trof de merkwaardige overeenkomst tusschen de resultaten van zijn nadenken en onze besprekingen.

Hij kwam tot de volgende stellingen:

1. *Leer het kind behoorlijk spreken, eer gij het lezen-leeren aanvangt.*
2. *Beschouw het aanleeren van 't gewone «recht-schrijven» als een natuurlijk gevolg van het werktuigelijk lezen, door middel van dictaten aan te leeren.*
3. *Duld nooit eene spraakleer in uwe school. Wees zeer matig met spraakkunstige regels en spraakkunstige opmerkingen; laat de weinige onontbeerlijke regels afleiden van het gelezene en het gesprokene.*
4. *Breid den gedachten-horizont der kinderen zoo ver mogelijk uit door een geregeld zaken-onderricht.*

In hoofdzaak zijn wij het met deze stellingen eens. Wij hebben er nog het volgende aan toe te voegen.

Ook wij zijn van meening, dat in de laagste afdeeling onzer school de taal oefeningen *spreekoefeningen* moeten zijn, maar meenen tevens, dat ook in de volgende afdeelingen de spreekoefeningen op het programma moeten voorkomen niet alleen, maar er eene vrij groote plaats op moeten beslaan.

Alle oefeningen op lei en schrift moeten ten doel hebben, *het kind te leeren behoorlijk zijne gedachten MONDELING of SCHRIFTELIJK uit te drukken.*

Het *schriftelijk* uitdrukken der gedachten over een gegeven onderwerp kan eerst in de hoogere afdeelingen tot zijn eisch komen. In de lagere klasse is het zuiver schrijven van het *enkele woord*, van een zeer korten, zeer eenvoudigen *zin* het hoogste, wat men vorderen kan. Het *enkele woord* treedt daar dus op den voorgrond; maar hierbij houde men steeds in het oog, dat de *beteekenis* van dat woord duidelijk in *zinnen* moet blijken. Bij het *dicteeren* dus van een woord late men het in een zin brengen, die het begrip bepaalt of omschrijft. Dat dit laatste in de laagste afdeelingen *mondeling* moet geschieden, zal men ons wel toegeven: de hand der kleinen toch is nog niet genoeg geoefend, om *vele woorden* (een geheel zin) in betrekkelijk korten tijd te schrijven. Een *voordeel* van deze handelwijze is het verband, dat hierdoor gebracht wordt tusschen het geschreven en het gesproken woord.

Wij achten deze opmerkingen noodig, om aanmerkingen te voorkomen, die men allicht zou kunnen maken, wanneer bij 't doorbladeren van dezen «eersten kring» het oog viel op het groot getal *woordenlijsten*.

De woorden, in die lijsten opgenomen, worden in de dictées, die daarop volgen, in zinnen gebracht.

Hoewel naar onze meening de *inhoud* meer moet gelden dan de *vorm*, is 't toch ook ons doel, den vorm niet te veronachtzamen; daarom streven we er naar, de kinderen geleidelijk *spel-* en *taalregels* te leeren — zij moeten die leeren kennen *door* en *uit* voorbeelden;

niet anders dan *goed* geschreven en met *voordacht* gekozen zinnen moeten hun ter kopiëring gegeven worden. Toch blijft hoofdzaak de *beteekenis* van het woord — in 't algemeen *de uitdrukking der gedachten*. Daarom vingen wij reeds in dezen kring aan met dictées, die over een *bepaald onderwerp* handelen: er wordt verband tusschen de zinnen onderling gebracht. Zoo wenschen wij in de volgende kringen voort te gaan. De taal oefeningen moeten *stijloefeningen* worden; zij moeten den leerling ook aantrekken door den *inhoud*. Woordverklaring, gedachtenuitdrukking moeten hoofdzaak worden en hoofdzaak blijven. Daarom mogen wij niet vergeten op te merken, dat van *zinsontleiding* niet meer dan hoog noodig, en van *taalkundige ontleding* alleen in de hoogste afdeelingen zal gesproken worden.

Uit het zoo gezegde volgt direct, dat we in dezen kring de *termen* zelfstandig- en bijvoegelijk naamwoord, werkwoord, lidwoord enz. niet gebruiken. Toch zal uit de oefeningen blijken, hoe we er naar gestreefd hebben, den kinderen te toonen, dat de woorden in de zinnen verschillenden dienst bewijzen, dat er dus verschillende *soorten* van woorden moeten zijn (zie *Tweede Afdeeling* § 27 en 68). Ook enkele andere grammatische begrippen hebben we behandeld (zie de §§ over de vormen van het werkwoord).

Zoo worden de leerlingen langzamerhand op eenvoudige wijze met de onontbeerlijkste spel- en taalregels bekend gemaakt. Die regels onderscheiden zich door korthed: 't zijn hier slechts *hulpmiddeltjes*, — en als zoodanig wenschen wij ze dan ook beoordeeld te zien. Zoo wordt een regel wel eens door ons als *algemeen*

geldend aangegeven, hoewel er werkelijk uitzonderingen op zijn, maar deze uitzonderingen bewaren wij voor de hogere afdeelingen. Zie bijv. § 22 in de *Tweede Afdeeling*.

De kinderen in de laagste of middelste klassen hebben nog geen wetenschappelijk juiste, onberispelijke definitiën noodig te kennen, — daarom geve men hun geen «kleine spraakkunsten» in handen — evenmin is daar een boekje met «taaloefeningen» aan te bevelen. Onderwijzer en leerling moeten ook bij het taalonderwijs *samenwerken*; een gesprek ga vooraf aan en volge op elke uitdrukking, elken zin, die moet opgeschreven worden. Uiterst zelden doe men den kinderen een half uur zich zoogenaamd *stil* oefenen, al moet er ook voor hen gelegenheid overblijven om te toonen, dat ze begrijpen, wat geleerd, dat ze toepassen kunnen, wat hun gegeven werd.

Al zullen wij in dezen leergang voor het taalonderwijs op de gewone lagere school streven naar *volledigheid*, toch moeten wij opmerken, dat *stijloefeningen* de breedste plaats zullen beslaan. Dat is o. i. hoofdzaak voor 't onderwijs in de moedertaal: een taal- of spelfout in een goed gestileerden brief hindert ons minder, dan een slechte stijl bij correcte spelling.

Het kind moet «stellen» *leeren*: het heeft geen eigen stijl. Dat leeren geschiedt door 't geven van voorbeelden en door 't weergeven van 'tgeen die voorbeelden inhielden. Daarom is 't ons plan, zooals in de laatste afdeeling van dezen kring reeds plaats had, in de opvolgende kringen *opstellen* en *brieven* (de laatste niet het minst) te geven in den vorm van *dictées*. Die brieven, die opstellen, naar inhoud en vorm besproken bij het opschrijven, worden in eene volgende les door den leer-

ling uit het hoofd opgeschreven. Dikwijls is het ons voorgekomen, dat we bijna letterlijk terug kregen, wat eene vorige maal gedichteerd was; wel een bewijs, dat de leerling de stoffe meester was.

We zouden te uitvoerig worden, indien we hier uiteenzetten, waarin onze handleiding verschilt en waarin zij overeenkomt met reeds bestaande; eene vluchtige inzage zal reeds voldoende inlichting omtrent het eerste geven.

Alleen zij nog aangemerkt, dat onze leergang *concentrisch* is. In *drie* of *vier* kringen zullen we het geheele taalonderwijs opnemen, voorzoover het op de gewone lagere school tehuis behoort. Een boekje «*spreekoefeningen voor de laagste klasse*» zal dit werkje vergezellen. — In volgende kringen zal ò spreken ò schrijven in hetzelfde boek behandeld worden.

«Hoe moet het onderwijs in de moedertaal ingericht worden?» Die vraag is aan de orde van den dag, getuige tal van werkjes, waarop we reeds wezen, en artikelen in tijdschriften en weekbladen (Schoolbode e. a.) Ook wij poogden die vraag op te lossen, althans iets bij te dragen tot hare beantwoording. Die poging worde als zoodanig ontvangen en beoordeeld. Zij moge blijken eene gewenschte bijdrage te zijn! —

6 Dec. '76.

M. en V. P

EERSTE AFDEELING.

Het EENLETTERGREPIG woord.

Het kind moet tot de overtuiging komen, dat de taal niet een ledige vorm is, maar slechts waarde heeft als middel tot uitdrukking van dat, wat de mensch denkt, gevoelt en wil.

Deze overtuiging moet evenwel feitelijk bij de kinderen gevestigd worden, dat wil zeggen daardoor, dat alle taal oefeningen met hen gehouden worden naar aanleiding van zaakrijke onderwerpen, zoodat zij tevens oefeningen zijn in 't voorstellen en denken.

DITES.

Verstandig is het onderwijs, wanneer zaak- en taalkennis steeds gelijken tred houden.

MILTON.

Vergeeten we niet, dat aan de toepassing van overigens juiste denkdeelden vele en groote moeilijkheden verbonden zijn, en dat het betere zich dus geleidelijk uit het minder goede moet ontwikkelen, dan behoeft het ons niet te verwonderen, dat er thans nog veel van den ouden zuurdeesem in ons onderwijs overgebleven is.

SCHOOLBODE, Nov. '76.

EERSTE HOOFDSTUK.

DE BEGINLETTERS.

Inleiding. — In de volgende taaloefeningen geven we steeds woorden met *één* of *geen* medeklinker. Eerst in het tweede hoofdstuk komen woorden voor met *twee* of *meer* slotmedeklinkers.

Voor de oefeningen in dit hoofdstuk achten wij deze *wijze* van *behandeling* het best:

- 1°. De onderwijzer *noemt* het woord.
- 2°. Een der leerlingen geeft de opeenvolgende *bestanddeelen* van het woord op.
- 3°. De onderwijzer *schrijft* het woord op.
- 4°. De kinderen schrijven het na op de *lei*.
- 5°. De onderwijzer laat de leerlingen zoeken naar *zinnen*, waarin het gegeven woord voorkomt.

Opmerkingen. — Het kost den kleinen veel moeite, de deelen der letters vlug en nauwkeurig te maken; de verbinding der letters onderling gaat hun evenmin goed van de hand. Daarom laten wij aanvankelijk eerst den klasse-onderwijzer de woorden op bord schrijven, eer de kinderen ze op de lei schrijven. De ervaren onderwijzer weet, dat de voorgeschreven letterteekens veel invloed hebben op het schrift der leerlingen. Daarom schrijft hij den kleinen *eenvoudige* letterteekens *langzaam* voor, en wijst hij steeds op de gebreken, die in het schrift van enkele leerlingen voorkomen. Hij dringt dan ook niet op „spoed” aan, wetende, dat hij dan aanleiding zou geven tot afraffelen, waardoor de „hand” bedorven zou worden. Deze oefeningen doen aldus — evenals zoovele andere in dit werkje — dubbelen dienst: ze zijn dan zoowel *schrijf-* als *taaloefeningen*.

Bij het opgeven van zinnen worden vooral die zinnen gekozen, welke uitdrukken, wat de zaak *is*, waarvan het woord is opgeschreven, bijv.: (zie de eerste §)

Een *mes* is een ding om te snijden.

Een *mop* is een klein rond koekje.

Een *mol* is een klein viervoetig dier, dat in den grond leeft.

Een *net* is een zak, die van touw of garen gevlochten is.

Bij andere zelfstandige naamwoorden is het op deze hoogte moeilijk, volledige *bepalingen* te geven van de zaken, die ze voorstellen. Men kiest dan uit de antwoorden der kleinen dien zin, welke goed de beteekenis doet uitkomen; bijv.:

Man. Een *man* verdient het brood voor vrouw en kinderen.

Maan. De *maan* verlicht onze nachten.

Meel. Van *meel* wordt brood gebakken.

Naam. Elk mensch heeft een *naam*.

(Nimmer kieze men zulke zinnen: Ik zie een man; Ik eet een mop.)

Bij andere rededeelen — zooals *mis*, *nat* en *naar* — spreke men eerst over de *beteekenis*, om daarna in eenige zinnen het gebruik te doen uitkomen. *Tegenstellingen* vooral doen scherp de beteekenis uitkomen. Over *mis* sprekende, noeme men daarom het woord *raak*; het woord *nat* noemende, komt men tot het begrip *droog*. Een voorbeeld kan dikwijls de voorstelling te hulp komen. Partikels — zooals *naar* — late men in eenige zinnen aangeven:

Wij gaan straks naar huis.

Wij gaan morgen weer naar school.

Naar de kerk gaan wij op Zondag.

Waar de gelegenheid het toelaat, raden wij aan, de opgegeven zinnen in *koor* te doen nazeggen. In de kooroefeningen toch moeten alle leerlingen spreken. Zoo de onderwijzer zorgt voor een *goeden* spreektoon, moeten de kooroefeningen veel nut geven.

In dit hoofdstuk hebben we die woorden vermeden, welke op *w* of op een *zachten medeklinker* eindigen; ook die, welke den tweeklank *ei* hebben.

Dat we in de eerste oefeningen woorden geven, waarin bij 't *schrijven* haast geene fout gemaakt kan worden — oefeningen met *m*, *n*, *k*, *t* — geschiedt, omdat de ondervinding ons leert, dat verscheidene kinderen met de juiste uitspraak van sommige letters moeite hebben, 'tgeen niet altijd door spraakgebreken, maar vooral door de eigenaardige plaatselijke uitspraak veroorzaakt wordt. Zoo geeft bijv. in Amsterdam de *n* — zoowel als de *m* — achter *a*, dus in woorden als *man*, aan die *a* zulk een scherp klank, als zij daar niet hebben mag. De *ij*, *ou*, *ui* worden er evenmin goed uitgesproken. — De *v* wordt veelal *f*, de *f* soms *v*; de *z* klinkt aan het begin van een woord als *s*, en de *s* in verkleinwoorden op *je* als *z* (*mesje* klinkt hier niet, zooals in Rotterdam, als *messie*, maar als *mezje*). En *nichtje* spreekt men uit als *nigje*. De *verwante* medeklinkers zijn het dan ook vooral, die hier gedurig foutief geschreven worden.

Wij nemen van deze verwante medeklinkers eerst de *scherpe*, dan de *zachte*, en eindelijk beide tegelijk in behandeling.

§ 1. *m* en *n*.

mes	mol	nat	nok	maan	muur	naam	neer
mis	man	nek	nul	meel	mees	naar	noot
mop		net		moot		neef	

§ 2. *k*.

kaas	kan	kaf	kus	kof	kuif	kiel	koe
keel	kam	kok	kip	kuit	kous	kier	keus
kool		kop		kuil		koek	

§ 3. *t*.

tol	tik	ton	tak	toon	teer	tien	tuit
top	tor	top	til	toom	teen	toer	tuig
tip		tin		taak		tuin	

§ 4. *h*.

haas	heer	hoop	hoef	hout	hak	hen	hol
haak	heet	huur	huis	hier	hek	hes	hut
haan		hoek		ham		hit	

§ 5. *j* en *w*.

jaar	juk	waar	weer	wat	wol	wijn	wijs
jas	jok	week	wiel	wip	wit	wijf	wij
jak		wees		wil		wijk	

§ 6. l.

lat	lok	lap	lam	loop	leem	luik	lijm
lot	laf	lek	lip	laan	leen	luis	lijk
los		lis		leer		lijn	

§ 7. r.

raam	reet	roer	rook	ruit	rat	rok	rijp
raaf	roet	reus	ruif	ruim	rit	rol	rijk
raap		roos		ram		ruk	

§ 8. g.

gaas	geel	gil	gier	gaan	guit	gooit	gek
gas	gul	gaar	guur	geen	goot	gat	gaaf
gal		geur		gom		git	

§ 9. p.

poot	pit	pan	pijn	peer	pak	pijp	pijl
pot	pet	pen	paar	piek	pop	pap	pil
put		peen		pook		paal	

§ 10. b.

bak	boom	baas	bel	buur
bek	bom	buis	bal	boor
bok	boon	bus	buil	boer
buik	baan	bos	bijl	bier

§ 11. b en p.

boot	bit	baal	boos	bot
poot	pit	paal	poos	pot
bijl	bak	been	beul	bek
pijl	pak	peen	peul	pek

§ 12. d.

dak	dal	dop	dik	deel	doof	dief	duif
dam	dol	dom	dun	doos	deur	dijk	duit
das		dek		door		deuk	

§ 13. t en d.

tak	tik	tuin	tor	tot
dak	dik	duin	dor	dot
top	tuit	tam	tol	tijk
dop	duit	dam	dol	dijk

§ 14. *s* en *z*.

soep	sik	zaal	zoom	zien
sap	sim	zaak	zoon	zoen
sop	sul	zeep	zuur	zak
sok	saus	zee	ziek	zij

§ 15. *f* en *v*.

foei	fuik	vijl	vel	veer	voet	vaas	vin
fooi	fijn	val	veel	vuur	vat	vos	veen
fok		vol	vet	vet		van	

NB. In dit hoofdstuk komen eenlettergrepige woorden voor met één sluitletter. Daardoor is het getal woorden, die met *f* en *v* en *s* en *z* aanvangen, hier zoo beperkt.

In de voorgaande en volgende oefeningen hebben we gewoonlijk 4, 5 of 6 woorden op een rij. Te begrijpen is het, dat de gebruiker dezer serie taal oefeningen aan deze verdeling in rijen niet gebonden is. — Wij laten de kleinen gewoonlijk op lijnen schrijven, die door één of twee loodlijnen in gelijke stukken zijn verdeeld.

§ 16. *sch* en *schr*.

schuif	schoof	schoen	schaal	schok	schaar	schrik	schrap
schaaf	schuim	schaap	schol	schik	schuit	schram	schrok
scheef	schim	schop	school	schuur	schot	schraal	schroom

§ 17. *st* en *str*.

staal	stap	steel	stoof	stom	stoep	straat	strik
stal	stier	stel	stof	stoom	stout	straal	streek
stam	stil	stem	stok	stoel	stut	struis	straf

NB. Zie de *Inleiding* van dit hoofdstuk.

§ 18. *sl*, *sm*, *sn*.

slaaf	slaap	sloep	slot	smeer	smul	snuif	snoer
sloof	slap	slee	slak	smaak	smal	snuit	snik
sleuf	slip	sloot	slok	smak	smijt	snaar	snoet

§ 19. *sp*, *spr*, *spl*.

spijs	spat	spoor	spaan	spel	sprak	spruit	split
spijt	spel	spook	speen	spil	spreuk	sproeit	spleet
span	spek	spaaik	spruit	spraak	sprook	sprot	splijt

§ 20. **kl, kr, kn, kw.**

klok	klouf	kruis	knop	kwaal
kleek	klap	kras	kneu	kwijt
klas	klep	kraam	knip	kwik
klos	klip	kruik	knol	kwam
kluif	kluit	kruit	knap	kwak

§ 21. **gr, gl.**

graf	groeit	gril	grijp	gruis	groot	groet	grap
gras	gloeit	grap	grijs	gros	graat	greep	grom
glas	grof	grop	groet	grot	grut	groep	graaf

§ 22. **dw, tw, dr, tr.**

dwaas	drom	trek	droom	dreef	trap	troon
dwaal	trom	drok	druif	drop	tros	traag
twee	drek	trok	dries	drup	troep	troef

§ 23. **bl, pl, br, pr.**

blaas	bleek	plaat	plak	brok	broek	proef	pret
bloem	blok	plat	pluim	brak	breuk	pruim	prik
bloot	blik	plas	pluis	brik	bros	praam	preek

§ 24. **fr, fl, vr, vl.**

fret	flap	vlak	vloo	vraat	vrees
flet	flauw	vlok	vlot	vraag	vrek
fruit	fraai	vloek	vlam	vroom	vroeg
fluit		vloot		vrij	

§ 25. **wr, zw.**

wrijf	wraak	zwaar	zweet	zweep	zwijg
wrat	wrok	zwaan	zweer	zweem	zwem
wroet	wrak	zwijn	zwak	zwik	zwaai

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE SLOTLETTERS.

Inleiding. — In de volgende taaloefeningen worden eerst woorden met *één* enkele, daarna woorden met *twee* of *meer* slotletters behandeld. — Van de eerstgenoemde nemen wij alleen die, welke voor het kind moeilijkheden opleveren. Zoo behandelen we wel woorden, die op *w*, maar niet, die op *k* of *l* eindigen.

Wat de *wijze* van *behandeling* betreft, wij wenschen die aldus te doen zijn:

- 1°. De onderwijzer noemt het *woord*.
- 2°. Een der leerlingen noemt de opeenvolgende *bestanddeelen* van het woord op.
- 3°. De leerling geeft aan, welke *slotletter* hij neemt, zoo het woord op een der *verwante* medeklinkers eindigt. (Reden waarom.)
- 4°. De leerlingen schrijven uit het *hoofd* het woord op.
- 5°. De onderwijzer schrijft het woord op *bord*, nadat hij eenige leien heeft nagezien.
- 6°. De onderwijzer laat de leerlingen *zinnen* opnoemen, waarin het opgegeven woord past.

Opmerkingen. — Wat punt 6 aangaat, zie de Inleiding van het eerste hoofdstuk. — Bij het kiezen van *d* of *t*, *b* of *p*, *g* of *ch*, spreke men nog niet van „*meervoud*” of „*afleiding*.” Waarom *krib* met een *b*, *koord* met een *d*, *zaag* met een *g*? Als we meer dan één ding bedoelen, zeggen we: „*kribben*, *koorden*, *zagen*.” Waarom *zand* met een *d*? In „*zandige streken*” hooren we ook een *d*. Waarom *oud* met een *d*, *groot* en *hout* met een *t*? We spreken van *oude* tafels, *grootte* tafels,

houten tafels. Waarom *kuch* met *ch* en *brug* met *g*? In het woord *kuchen* hooren we de *ch*, in *bruggen* hooren we de *g*. De woorden die op *sch* eindigen — zooals *visch* en *flesch* — dienen de leerlingen te *onthouden*: regels zijn er hier niet voor aan te geven.

§ 26. **w.**

meeuw	pauw	vrouw	schuw	nieuw
spreeuw	dauw	mouw	ruw	kieuw
leeuw	gauw	rouw	sluw	schreeuw
sneeuw	rauw	touw	duw	meeuw

NB. Onder de spreekoefening moet gewezen worden op het verschil in uitspraak tusschen *au* en *ou*.

§ 27. **b en p, d en t.**

web	schip	bed	goud	hut	hout
tob	klop	mud	lood	vlot	stout
krib	schaap	stad	bruid	stut	kruit
rib	krop	pad	kleed	pet	maat
rob	slaap	God	blad	plat	bijt

§ 28. **Dictée.**

Een oud schip. Een groot bed. Een nieuw kleed. Een wijd kleed. Een geheel mud graan. Een ruw kind. Een sluw man. Een smal pad. Een fraai web. Een plat dak. Een stout kind. Een nieuw boek. Een mooi huis. Een vet zwijn. Een schoon hemd.

NB. Als *spreekoefening* worden deze uitdrukkingen door de leerlingen in goede zinnen gebracht.

§ 29. **ch en g.**

toch	slaag	maag	eg	droog	leeg	log
lach	slag	mag	heg	laag	leg	lig
kuch	zaag	ploeg	oog	dog	laag	big
ach	zag		hoog		lag	

§ 30. **sch en s.**

asch	vleesch*	visch	tasch	as	mos	gruis	reus
wasch	flesch	frisch	heusch	was	les	huis	moois
bosch		musch		bos		neus	

NB. De onderwijzer wijze op de eenerlei uitspraak van de *sch* en *s*.

§ 31. **Dictée.**

Asch is wit. De wasch is op de bleek. Was is rood of geel. De musch is grauw van kleur. De meid doet vleesch op de schaal. Mos is groen. Het weer is frisch. De as van het wiel is stuk. De flesch staat bij de kruik. De weg is breed. Jan lag op zijn bed. Ik lach om dien knaap. Toch kom ik niet.

§ 32. **lg, rg, ng.**

walg	dwerg	zorg	tang	wang	jong	eng	ring
belg	erg	borg	gang	dwang	tong	bang	ding
berg	merg	bang	zang	lang	streng	kring	vang

NB. De *g* heeft in *ng* niet den gewonen klank. De onderwijzer wijze hierop.

§ 33. **nk, rk, lk.**

rank	drank	kurk	berk	kalk	volk
krank	pink	jurk	vork	balk	wolk
bank	zink	kerk	hark	tjalk	melk
plank		sterk		dolk	

§ 34. **rn, lm, rm.**

voorn	karn	zalm	psalm	arm	worm	ferm	berm
hoorn	koorn	walm	molm	warm	vorm	scherm	
toorn	torn	kalm	helm	darm	storm	zwerf	

§ 35. **Dictée.**

De tang staat bij het vuur. Die kat heeft één jong. Die knaap ving één musch. Ik haal één streng koord. In den gang ligt een plank. Oom gaf een tik op mijn wang. De meid zong een mooi lied. Een dwerg is nooit lang. Op dien berg staat een hut. In een been zit merg. Mijn pink is klein. Straks ga ik naar de kerk.

§ 36. **Dictée.**

Een voorn is vlug. Ik blaas graag op een hoorn. Het koorn is nog niet rijp. De storm waait met kracht. Ik karn de melk. Die vorm is niet goed. Hij zit bij het scherm. Die man schiet op den zwerm. Een darm is lang en rond. Een psalm is een mooi lied. Er is veel walm in die zaal.

§ 37.

Waar is de ring? Ik heb hem.
 Wie is er bang? Ik ben niet bang.
 Wie komt in den kring? Ik ben het.
 Waar is de torn? Hier is ze.
 Wie heeft den hoorn? Ik heb hem.
 Wie heeft de jurk? Ik heb ze.
 Waar is die drank? Ik heb hem.
 Wie heeft het zink? Ik heb het.
 Waar is het scherm? Ik heb het.

§ 38. **lf, rf.**

wolf	half	elf	zalf	korf	werf	scherf	verf
kolf	schelf	golf	Dolf	garf	kerf	durf	larf
kalf	zelf	twaaif		erf	nerf	turf	

§ 39. **lp, rp, mp, sp.**

schelp	hulp	slurp	dorp	kramp	stomp	tromp	wesp
stolp	gulp	scherp	worp	stamp	romp	schimp	gesp
stulp		harp		ramp		rasp	

§ 40. **ds, ps, ts, ks, ms, ns, ls, rs.**

gids	schaats	schots	buks	dans	bons	pels	baars
loods	koets	plaats	soms	krans	pons	hals	beurs
rups	knots	rots	gems	schans	grens	wals	kers
snavs	muts	feeks	gans	dons	vuns	pols	paars

§ 41. **Dictée.**

De gids weet den weg. Die loods is nog al ruim. Een rups is lang maar dun. De smid maakt een schaats voor mij. Waar is uw plaats? Ik zit in die bank. Het dons is zacht. Ik woon (niet) op een dorp. Die vrouw heeft kramp in de zij. Op die schots ligt een stok. De gems klimt op de rots. Die knaap liegt soms erg. Die man draagt een knots.

§ 42. **Dictée.**

Die musch pikt een rups op. Mie maakt mijn muts. Kees heeft veel snaps. Die rups is niet glad. Een wesp steekt hem. Doe die gesp er af. Een kers is rood. Pons is geel of wit.

Dit jak is paars. Een slak heeft een schelp. Die man woont in een stulp. Dit kind roept om hulp. Welk dier heeft een slurp?

§ 43. **Dictée.**

Een wolf is zoo groot als de hond van oom. Elf en een is twaalf. Tien en twee is twaalf. Ik heb het zelf. Bij de werf ligt een oud schip. Wat is een scherf? Op dien golf zie ik een boot. Ik heb mijn werk half af. Ik heb geen scherp mes. Ik heb den korf. Turk loopt op het erf rond. Ik durf niet te gaan. Hij heeft een krans om zijn hoed.

§ 44. **ft, lt, nt, rt, st.**

heft	kreeft	want	prent	munt	Maart	test	kist
grift	treeft	krant	krent	kaart	schort	mest	list
gift	bult	kant	lint	taart	kort	best	mist
drift	stelt	cent	klont	vaart	gort	gist	mast

§ 45. **nd, rd, ld.**

pond	band	mand	vriend	baard	zwaard	bord	wild
hond	land	maand	rund	haard	woord	held	mild
grond	zand	tand	wind	aard	koord	veld	blond
wond	brand	wand	kind	paard	moord	schuld	blind

§ 46. **Dictée.**

De meid stapt in de pont. Mie haalt vijf pond zout. Zij stapt weer aan land. Zij haalt twaalf el band. Zij brengt een prent voor mij mee. Zij komt weer aan den kant. Zij heeft de krant in de hand. Zij vaart weer in de pont. Zij roept u en mij. Zij is bang voor uw hond. Zij zet haar mand op den grond. Zij haalt er een prent uit. Is die prent voor mij? Die prent is voor u.

§ 47. **Dictée.**

Uw hond springt. Die knaap drinkt. Het rund graast. Uw vriend komt. Het paard draaft. Het bord valt. Het zand stuift. Die klont smaakt. Het grift breekt. Het lint scheurt. De wind giert. De boer zaait en maait. Een kat mauwt. Een hond blaft. Het kind zingt. Die vrouw breit. De mol graaft. Dat grift krast.

NB. Het achterste woord van elken zin krijgt een *t*.

§ 48. **Dietée.**

Die man heeft veel schuld. Die knaap is wild en woest. Dit kind heeft blond haar. Een zwaard is zwaar en scherp. In de maand Mei is Mie twaalf jaar oud. Mest is goed voor het land. Dit schort is kort. Gort is gerst. Welk woord noemt gij? De test staat in de stoof. Het bord hangt aan den wand. Hier is uw want. Die vrouw is blind en arm.

§ 49. **cht.**

lucht	licht	recht	hecht	acht	kracht	kucht	dacht
zucht	dicht	slecht	vocht	jacht	vacht	lacht	kocht
vrucht	nicht	knecht	tocht	nacht	jacht	pocht	zocht
vlucht	wicht	vlecht	bocht	wacht	zacht	vecht	bracht

§ 50. **Dietée.**

Dit koord is lang. De zeeman is het liefst aan boord. De wesp boort in de peer. De peer is een vrucht. Die knecht is slecht. Dit vocht is licht. Uw nicht woont dicht bij ons. Oom is op de jacht. Zit gij op den tocht? Wat is een *hecht* huis? De dief ging op de vlucht. De vacht van het schaap is dik. Die straat is niet recht. In den nacht loopt de wacht rond. Wie bracht die mand hier? Die vrouw kucht. Het kind lacht.

§ 51. **Dietée.**

Waar lacht hij om? Wat kucht die man! Ik heb acht en tachtig cent. Zij springt in de bocht. Zij kocht een touw. Hij zocht zijn vriend op. Met wien vocht hij? Wat dacht gij wel? Zij mocht niet in school. Hij wacht op u. Een reus heeft veel kracht.

Dit kind zingt. Wat draagt hij? Wat vraagt zij? Waar ligt gij? Wat zegt gij? Wie plaagt u? Pa zorgt voor mij.

§ 52. Woorden met drie of meer sluitletters.

herfst	korst	harst	kunst	mensch	norsch	barsch	burcht
helft	worst	hengst	koorts	wensch	versch	boersch	poetst
elft	borst	winst	toorts	vorsch	valsch	marsch	gutst
markt	vorst	gunst	scherts	forsch	malsch	erwt	ketst

§ 53. **Dictée.**

Een oud vriend. Een groot land. Een paars lint. Een nieuw schort. Een lang grift. Een lang eind rood band. Een dik touw. Een lief kind. Een wijd kleed. Een kort vest. Een oud bord. Een scherp zwaard. Een klein dorp. Een groot bosch. Een blind kind. Blond haar. Wit haar. Zwart haar. Versch vleesch. Malsch vleesch. Sterk koord. Oud goud. Jong vee. Dun touw. Best vleesch.

NB. Deze uitdrukkingen worden in goede *zinnen* gebracht en dan in *koor* nagezgd.

§ 54. **Dictée.**

De herfst is mooi. De erwt is groen of grauw. Die worst is kort maar dik. De kat is valsch. De hond is trouw. Het paard is sterk. Die koets is mooi. De pauw is fraai. Die drank is lauw. De sneeuw is wit. De leeuw is sterk. Dit web is fijn. Die krib is leeg. Die flesch is vol. Dit bed is zacht. Het hert is schuw. De vos is sluw. De mouw is wijd. Die knecht is lui. Uw nicht is braaf. Dit wicht is ziek. Uw neef is slecht. Uw vriend is kwaad. Die vrucht is zuur. Die peer is zacht. De lucht is blauw. Dit vocht is zuur. Het licht is sterk. Die vacht is dik. De wind is nu koud. De nacht is nu lang. Die wond is diep. Een pond zout is niet duur. Die muts is mooi. Die koets is klein. Die schaats is zwaar. Die rots is hoog. Die markt is druk. Die plaats is klein. Die rups is groen. De schelp is rond. De cent is rood. De gems is vlug. Die brand is fel.

NB. In tweeën of drieën te behandelen.

DERDE HOOFDSTUK.

IETS OVER DE KLANKEN.

HERHALING VAN HET GELEERDE.

Inleiding. — De wijze van behandeling:

- 1°. De onderwijzer *noemt* het woord.
- 2°. De kinderen *schrijven* het op de *lei*.
- 3°. Een der leerlingen *spelt* het woord.
- 4°. De onderwijzer schrijft het op *bord*.
- 5°. Een der leerlingen geeft aan, wat het woord *beteekent*.

§ 55. aa, a.

baal	maan	zaag	kraam	taak	raam	ja	spa
bal	man	zag	kram	tak	ram	pa	vla
raad	maand	staaf	zaak	plaat	haard	ma	Da
rad	mand	staf	zak	plat	hard	sla	Ka

§ 56. uu, u.

Het hert is schuw. Die dief is sluw. Dit kind is ruw. Dat kind heeft de spruw. Nu is het kind ziek. Het kind is nu te bed. Ka, is uw broer ook ziek? Heeft uw broer de koorts? Uw vriend heeft pijn in het hoofd. Ik ga nu naar bed. Ik sta vroeg op. Ik sla uw hond niet. In de schuur is vuur. Ik woon in die buurt. Hu, roept de man tot het paard. Hij gaf mij een duw. Zij gaf u niets.

§ 57. ee, e, oo, o.

Kee	mee	veel	beek	steel	sloof	koop	vloot
zee	vloot	vel	bek	stel	slof	kop	vlot
vee	zoo	scheel	veer	peet	sloot	groot	boord
wee	ho	schel	ver	pet	slot	grot	bord

§ 58. ie en i.

zien	kien	lied	biet	wiel	drie	die	wip	split
zin	kin	lid	bit	wil	knie	zie	krib	smid
tien	vriend	riet	ziet	kiel	spie	Fie	schip	mis
tin	vrind	rit	zit	kil	wie	Mie	rib	frisch

§ 59. **Dictée.**

Doe uw kiel (hes) aan! Draai het wiel om! Breng uw vriend thuis! Neem een kop thee! Ga gauw weg! Loop toch hard! Dring zoo niet! Krijg uw schrift! Schrijf schuin! Die krib is leeg. Die rib is vet. Het weer is frisch. In de zee zwemt veel visch. Hij kroop weg in een grot. Het kind speelt op het vlot. De sla is groen of geel. De duim is een lid van de hand. Laat mij met vree. In de wei loopt veel vee.

NB. Door deze en soortgelijke oefeningen wordt het gebruik van *i*, *ij* en *ei* geleerd.

§ 60. **ij en ei.**

jij	mij	bijl	pijn	rijk	lijst	ei	klei	trein	klein
gij	blij	mijl	fijn	slijk	grijs	lei	Mei	klein	rein
hij	bij	vijl	krijt	dijk	prijs	kei	geit	zeil	schreit
zij	vrij	vijg	rijst	pijl	bijt	hei	meid	reis	Hein
wij		wijn		wijd		wei		dweil	

NB. Wij laten de horizontale lijnen, waarop de leerlingen schrijven, door 2 loodlijnen in drie gelijke stukken verdeelen. Het eerste vak bestemmen we voor de woorden met *ei*, de beide andere vakken voor de woorden met *ij*. Daarna laten we elk der leerlingen een woord noemen, waarin de klank *ei* of *ij* gehoord wordt. Het woord wordt gespeld. Wordt het geschreven met *ei*, dan schrijven de leerlingen het in het eerste vak, zoo niet, dan in het tweede of derde vak. — Daarna wordt de *beteekenis* van elk woord besproken. In *koor* laten wij dan zinnen nazeggen, waarin de betekenis van het woord uitkomt.

Weten de kinderen geen woorden meer, dan noemt de onderwijzer er een.

(Deze opmerking geldt ook, eenigszins gewijzigd, voor de volgende oefening).

§ 61. **Dictée.**

Niet jou en jij, maar u en gij. Wij gaan naar de wei. Hij loopt op de hei. Zij zei niets. Hij zei wat tot mij. Dat kind heeft een geit. De meid vraagt om een dweil. Waar schreit Hein om? Gijs nam zijn tol weg. Het zwijn wroet in het slijk. Krijt is wit. Die trein is klein. Die meid heet Trijn. De klei is grijs. Piet is vrij en blij. Een bij steekt. Die wijn is hoog in prijs. Mijn lei viel op een kei. Die jurk is mij te wijd.

NB. Zoals reeds meermalen is aangegeven, worde ook hier na het opschrijven van elken zin gesproken over de *spelling* en de *beteekenis* van de woorden met *ij* en *ei*.

§ 62. **ou en au.**

kou	koud	vrouw	gauw	pauw
wou	woud	rouw	grauw	dauw
zou	zout	mouw	flauw	klauw
	hout	touw	lauw	
	bout	houw	rauw	
	mout	trouw	blauw	
	stout		nauw	
	goud		mauw	

§ 63.

De leerlingen zoeken 10 woorden met *ou* en 10 woorden met *ui*.

§ 64.

De leerlingen zoeken 20 woorden, die op eene *w* eindigen. NB. Steeds *eenlettergrepige* woorden. Zij schrijven die op de lei.

§ 65.

Opschrijven 10 woorden, die op *sch*, en 15, die op *s* eindigen.

NB. Hebben de leerlingen, ieder voor zich, die woorden gezocht en opgeschreven, dan mogen ze ten slotte ieder een woord van hun lei opgeven en spellen, en in een zin de beteekenis verklaren.

Alle leerlingen zeggen dien zin in *koor* na.

§ 66. **Dictée. ou en au.**

Dit vleesch is nog *rauw*. Die vrouw is in den *rouw*. Die mouw is stuk. Poes zegt *mauw*! Om dat hout zit een *touw*. Ik houd veel van *rijst*. De hond heeft een *bout*. Die man bouwt een *hut*. Die spijs smaakt *flauw*. Doe er *gauw* wat *zout* bij. De lucht ziet *grauw*. Het weer is *koud*. Zijn arm ziet *bont* en *blauw*. Het *goud* is duur.

NB. Zie § 62. Als de leerlingen nog moeite hebben met *au* en *ou*, dan geve men nog een dictée met woorden, waarin die klanken voorkomen.

§ 67.

40 woorden van 5 letters (letterteekens).

§ 68.

30 woorden van 6 letters.

§ 69.

Dertig namen van dingen, die op een *t* eindigen.
Dertig namen van dingen, die op een *d* eindigen.

§ 70.

Vijftien namen van dingen, beginnende met een *s*.
Twintig, beginnende met een *z*.

§ 71.

Onderwijzer en leerlingen samen zoeken woorden op, die met *f* en *v* beginnen. De woorden met de *f* tot beginletter komen links, die met de *v* rechts onder elkander te staan.

NB. Alle leerlingen schrijven dus dezelfde woorden op.
Steeds *woordverklaring*.

§ 72. **Dictée. s en z, f en v.**

Die som is fout. De soep smaakt flauw. Die saus is zout. Jan is een sul. Waar is mijn sim? De bok heeft een sik. In zoo'n vrucht zit veel sap. Zijn vel is dik. Die brand is fel. De visch zwemt in de fuik. Dit goed is fijn. Die drank is frisch. Dit brood is versch. Dat is een flink kind. De turf maakt men van veen. Ik ben niet al te fiks. De flesch is vol wijn. Enz.

NB. Zoo het dialect oorzaak is, dat de leerlingen veel fouten maken in woorden, waarin de *v* en *f*, *s* en *z* voorkomen, — dan raden wij den onderwijzer aan, eenige dictée's te maken voor zijn school. Deze kunnen dan meermalen opgegeven worden.

§ 73.

Onderwijzer en leerlingen samen zoeken woorden op, die met een *klinker* of *tweeklank* beginnen. De leerling die zoo'n woord noemt, *spelt* het. Alle leerlingen *schrijven* het woord op de lei. Een der leerlingen verklaart de *beteekenis*.

Weten de leerlingen geene woorden meer, dan noemt de onderwijzer er een. Ter herinnering deze:

as	aak	el	eeuw	olm	oor	uur	ij	inkt
asch	aard	elk	ei	of	oog	u	ijs	
arm	aap	elf	eisch	os	oud	uw	ijk	
aal		elft	esch	om	ooi	ui	ijl	
aar		els	eik	oom	ooit	uil	ik	
aam		eg	eind	ook		uit	in	

§ 74.

Onderwijzer en leerlingen samen zoeken naar *diernamen* van één lettergreep. De leerling die zoo'n woord noemt, *spelt* het. Alle leerlingen *schrijven* het woord op. Ten slotte worde aangegeven, tot welk *soort* van dieren het genoemde dier behoort. Het antwoord kome steeds in een *volledigen zin*.

§ 75. OEFENING.

In te vullen:

Jan heeft pijn in het	Een ..... is een meubel.
Elk mensch heeft een	Die man blaast op een .....
Oom Toon loopt op	Die heer roept zijn .....
Ik ga te	De voorn is een .....
Hij vaart op	Die man ..... een huis.
Hij zeilt door de	De haai ..... in de zee.
Hein drinkt uit een	Hij ..... mij om geld.
De ..... is een gebouw.	Waarom ..... gij mij uit?
De ..... is een vogel.	

NB. De onderwijzer schrijft deze opgaven op bord.

§ 76. Eigennamen.

Piet — Pietje.	Trui — Truitje.
Hans — Hansje.	Door — Doortje.
Klaas — Klaasje.	Kee — Keetje.
Frans — Fransje.	Sien — Sientje.
Kees — Keesje.	Hein — Heintje.
Fie — Fietje.	Frits — Fritsje.
Na — Naatje.	Bet — Betje.
Ka — Kaatje.	Mie — Mietje.

NB. De leerlingen brengen deze *eigennamen* in *zinnen*, waaruit blijken moet, dat het onderscheid tusschen die op de eerste en tweede rij *begrepen* wordt. De regel «*eigennamen* (hier *namen van jongens en meisjes*) schrijft men met een hoofdletter" is hier op zijn plaats.

§ 77. Dictée,

Truitje is bij Mietje. Naatje is de nicht van Kaatje. Frits is de neef van Betje. In dat huis is Doortje meid. Hein en Gijs zijn op de gracht. Frans is een broer van Sientje. Jantje is een lief kind. Jaantje is vier jaar oud. Geert is ruw en dom. Piet is slim en slecht. Truitje is vlug en goed. De jurk van Naatje is blauw. Het jak van Keetje is paars.

§ 78. Dictée.

Op de markt staat een pomp. De tang staat bij den haard. Die hoed staat Truitje mooi. De smid roept zijn knecht. De vrouw roept Jans de meid. De dief lokt den hond. De hond ligt voor de deur. De vos ligt op den loer. Betje ligt op bed. Mijn broer Hein leest in een oud boek. Pa leest een brief. Sientje leest de les.

§ 79. Dictée. Vragen.

Woont gij op dat plein?	Loopt dat paard goed?
Speelt gij mee, Jan?	Trekt die hond hard?
Lust gij rijst met melk?	Schrobt de meid de straat?
Vraagt gij iets, Moe?	Doet Jan niet mee?
Lacht gij om mij?	Gaat oom naar het bosch toe?
Kost die peer een cent?	Leert mijn broer Frits goed?

§ 80. OEFENING.

Ik leer. Ik lach. Ik zing. Ik spreek. Ik droom. Ik bid. Ik loop. Ik voel. Ik hoor. Enz.

NB. De leerlingen begrijpen spoedig, wat een werkwoord is, zonder dat ze den term »werkwoord» leeren kennen. Elk hunner mag een *werkwoord* achter het woord *ik* plaatsen. De onderwijzer laat bij de bespreking door *tegenstelling* met *gij* of *hij* zien, dat bij het werkwoord *geen t* op het eind komt, zoo het woord *ik* er bij staat.

§ 81. Werkwoorden.

ik zie — gij ziet — hij ziet.
 ik lach — gij lacht — hij lacht.
 ik bid — gij bidt — hij bidt. Enz.

NB. De onderwijzer heeft telkens gelegenheid, er op te wijzen, dat de werkwoorden *wel* een *t* achter zich krijgen, wanneer er *gij* of *hij* voor staat; maar *niet*, wanneer er *ik* voor staat. Op deze hoogte reeds kan men spreken over de *drie personen*, over hunne *beteekenis* namelijk, want de termen »1e, 2e en 3e persoon» moet men *vernijden*. »Wie wordt door *ik* bedoeld?» »Als iemand, die spreekt, zich zelf bedoelt, dan zegt hij *ik*» — »Wie door *gij*?» »Als we iemand bedoelen, tot wien we spreken, dan zeggen we *gij*» — »En wanneer zeggen we *hij*?» »Als we wat vertellen willen van iemand, dan zeggen we *hij*» — Deze bepalingen mogen onnauwkeurig zijn, volkomen nauwkeurigheid is op deze hoogte niet te vorderen. Door te wijzen op verschillende voorbeelden, zal de onderwijzer beter dan door eenigen regel het onderscheid wel duidelijk weten te maken.

§ 82.

De onderwijzer noemt telkens een der volgende werkwoorden:

schoppen, tobben, stappen, schrobben, hebben, zitten, eten, braden, raden, schudden, rijden, glijden, bidden, blusschen, wenschen, dansen, knarsen.

De leerlingen brengen beurtelings een werkwoord achter *ik, gij* en *hij*. Aldus:

ik schop — gij schopt — hij schopt
 ik tob — gij tobt — hij tobt
 ik raad — gij raadt — hij raadt
 ik schud — gij schudt — hij schudt.

§ 83. *De persoon van wien men spreekt.*

hij zingt — zij zingt — het zingt
 hij komt — zij komt — het komt
 hij wedt — zij wedt — het wedt
 hij bidt — zij bidt — het bidt. Enz.

NB. »Als een *man* spreekt van zichzelf, dan zegt hij *IK*. Als een *vrouw* van zichzelf spreekt, zegt ze ook *IK*. Als een *kind* van zichzelf spreekt, zegt het ook *IK*.» — (Diezelfde opmerking maakt de onderwijzer ook over *GIJ*). — »Maar — als we *van* een *man* spreken, dan zeggen we *HIJ*; als we *van* een *vrouw* spreken, zeggen we *ZIJ*; als we *van* een *kind* spreken, *HET*.» (Door voorbeelden worde dit opgehelderd). — Beurtelings geven de leerlingen een regel op, gelijk aan een der drie, die de onderwijzer op bord geschreven heeft. Allen schrijven het opgegevene op; de onderwijzer doet gedurig opmerken, dat *hij, zij* en *het* steeds een *t* bij het werkwoord krijgen. Enkele werkw., zooals *bouwen* en *bidden*, zullen eenige moeilijkheden opleveren, doch bij de besprekingen van de oefeningen 81 en 82 is er reeds herhaaldelijk op gewezen, dat men eerst moet vragen: »wat komt er achter *IK*?» »*Ik wed*. Waarom een *d*?» »We zeggen *wedden*.» Vervolgens hebben de kinderen geleerd, dat achter *gij* en *hij* hetzelfde komt te staan als achter *ik*, maar met een *t*. — Deze besprekingen worden bij de behandeling van § 83 herhaald.

§ 84. **Dictée.**

Jan is een zoet kind. *Hij* staat vroeg op. *Hij* wast *zich* dan bij de pomp. *Hij* kamt *zijn* haar net. *Hij* speelt dan in den tuin. Dan komt *hij* weer in huis. Dan eet *hij* brood, dan drinkt *hij* melk. Dan leest *hij* in een mooi boek. *Zijn* pa gaf *hem* dat boek. Als de klok acht uur slaat, dan legt *hij* dat boek in de kast. *Hij* gaat dan naar school toe.

NB. Dit dictée dient vooral om den onderwijzer gelegenheid te geven, met de leerlingen te spreken over de *voornaamwoorden*, die in de plaats komen van een *mannelijk* persoon. Te begrijpen is het, dat de term »voornaamwoord» niet genoemd wordt. Wij laten die woorden, welke beurtelings de *plaatsvervangers* van het woord *Jan* zijn, *onderstrepen*. Is het dictée opgeschreven, en verbeterd waar dit noodig was, dan laten we een der leerlingen het dictée *lezen*. Een andere leerling mag vervolgens het dictée ook eens lezen, maar moet voor die plaatsvervangende woorden onder het lezen het woord *Jan* weer invullen: dan voelen de leerlingen het gebruik dier woorden. Een derde leerling mag ook het dictée hardop lezen, maar moet voor het eerste woord lezen *Anje* of *Heintje* of een anderen *meisjesnaam*. De kinderen gevoelen dan, dat die plaatsvervangende woorden voor *vrouwelijke* persoonsnamen geheel anders zijn.

Pro memorie merken wij nog op, dat na het opschrijven van elken zin gesproken worde over de gemaakte fouten. Door gedurige *herhaling* slechts worden de spel- en taalregels het eigendom van het verstand.

§ 85. Dictée.

Waar is *Truitje*? *Zij* gaat naar de boot. Waar gaat zij heen? *Zij* gaat naar *haar* nicht *Mietje* toe. Haar broer *Hein* brengt *haar* naar de boot. Een week blijft zij weg. *Zij* neemt haar pop mee. *Zij* houdt veel van haar pop. *Zij* weet dat *Mietje* ook een pop heeft. *Mietje* haalt haar van de boot af. In een koets rijdt *Truitje* dan naar het huis van nicht *Mietje*.

NB. Dit dictée wenschen wij behandeld te zien als dat in § 84. Dezelfde opmerking geldt ook voor het dictée in § 86.

§ 86. Dictée.

Daar vaart een schip. Het schip is nog nieuw. *Het* heeft maar één mast. Aan den mast zit een zeil. In den top van den mast zie ik een vlag. Die vlag is rood, wit en blauw.

Het schip heeft een roer. Bij het roer staat een man. *Die* stuurt het schip naar de brug. Het schip ligt diep. *Het* is vol met turf. Het moet vandaag nog leeg. Ziet gij, hoe het schip heet? *Het* heet *Truitje*.

§ 87. Vragen en Antwoorden.

Waar is de brand? De brand is op het plein bij de beurs. Hoe heet uw vriend? Mijn vriend heet *Hein*. Hoe laat is het nu? Het is nu twaalf uur. Hebt gij geld bij u? Ik heb vijf cent op zak. Hebt gij uw schrift uit? Ik heb *het* nog niet vol. Wie schudt daar aan den boom? Ik doe *het*, oom!

Hoe smaakt die vrucht? Zij smaakt naar meer. Wat vindt gij daar? Ik vind een beurs met geld. Hoe ziet dat ding er uit? Is het rood, bruin of paars? Ik weet het niet.

NB. Het doel van dit en het volgend dictée is vooral, de kinderen te laten opmerken, *in welke gevallen een punt, een vraagteeken en uitroopteeken* gebruikt worden. — Wij raden aan, die zinnen door de jongens en meisjes beurtelings in *koor* te laten lezen.

§ 88. Uitroopteekens.

Hoe groot is dit bosch! Hoe hoog is die boom! Wat sneeuwt het! Wat is het koud! Het vriest hard! Doe de deur dicht! Hoe dom is die knaap! Wat is hij lui! Lach hem uit! Schrijf het schrift af! Brei wat voort! ~~HO~~ wat een pijn heb ik! Hoe lief is dat kind! Jan kom eens hier! Bruin, stap wat aan! Truitje, ik zie je wel! Kom maar hier! Help, help, ik zink! Ik ga straks uit! Doe je doek om, Betje! Zet de pet van het hoofd, Piet!

§ 89. Dictée. Geluiden.

Een koe bulkt. Een os loeit. Een leeuw brult. Een hond blaft. Een slang sist. Een kat mauwt. Een vink fluit. Een musch sjilpt. Een duif kirt. Een vorsch kwaakt. Een eend kwaakt. Een raaf krast. Een muis piept. Die knaap schreit. Dat kind zingt. Die man blaast. De vrouw roept u. Hein kucht vaak. Die deur kraakt. De wind loeit door het bosch. Het vuur snort. Het zwijn knort. Het schaap blaaf. De haan kraait. De kip tokt. Die heer schelt. Dat kind gilt. De klok luidt.

NB. Door gedurig vragen komt de onderwijzer tot die zinnen. De *werkwoorden* krijgen een *t*.

§ 90. Dictée. Ontkenningen.

Speelt gij niet mee? Neen Piet, ik doe niet mee. Gij speelt nooit met mij. Gij speelt valsch, Piet! Dat is niet waar. Ziet gij niets? Ik zie niets. Gaat gij niet mee? Neen, ik blijf nu thuis. Hebt gij geen dorst? Neen, ik heb geen dorst. Hebt gij slaap? Neen, ik heb geen slaap. Gaat gij niet naar het feest? Ik heb noch zin noch tijd. Hebt gij geen prijs? Ik heb noch een prijs noch een prent, ik heb niets. Hij krijgt nooit wat. Hij past ook niet goed op. Hebt gij nieuws? Ik heb geen nieuws. Een braaf mensch liegt niet. Bindt gij de schuit hier niet vast? Neen, Jan!

TWEEDE AFDEELING.

**De eenvoudigste spel. en taalregels, in woorden
van twee of meer lettergrepen.**

De onderwijzer spreke slechts zooveel, als tot opwekking en ontwikkeling noodig is. De *leerling* moet leeren spreken, niet de *onderwijzer*. Hoe minder deze spreekt en handelt en hoe meer gene, des te beter.

De methode van het taalonderwijs moet daarin bestaan, dat men het kind alle verschijnselen der taal, die het leeren moet, op die wijze voorstelt, gelijk het leven dit van den beginne doet: door *mondelijke mededeeling* en *onmiddellijke waarneming*.

Het *kunnen* moet het *weten* voorafgaan; eerst de *praktijk*, dan de *theorie*.

DIESTERWEG.

INLEIDING.

In de EERSTE AFDEELING hebben we het *eenlettergrepige* woord behandeld, — in de volgende afdeeling komen achtereenvolgens de *meerlettergrepige* woorden aan de beurt.

»In de *laagste* afdeeling onzer scholen moeten de taal-oefeningen uitsluitend spreekoefeningen zijn,» schreven we in het *Voorbericht*. Maar als we nagaan, hoe gebrekkig de leerlingen zich in hogere afdeelingen vaak uitdrukken, dan komen we tot de stelling: »schier alle taal-oefeningen moeten in de hogere afdeelingen *gepaard* gaan met spreekoefeningen.» Steeds moeten wij er naar streven »den gedachten-horizont der kinderen zooveel mogelijk uit te breiden door een geregeld onderricht in zakenkennis.» Wij hebben getracht aan dien eisch te voldoen, door aan het schrijven van een woord en het bespreken van zijn spelling steeds de verklaring van de beteekenis te verbinden.

Aan nagenoeg iederen eenvoudigen spel- of taalregel is een paragraaf gewijd, waarin het *enkele woord* afzonderlijk wordt behandeld. Op iedere oefening volgt een dictée, waarin de kinderen den regel moeten toepassen, in het voorgaand taaluur geleerd. Bij het dic-

teeren van een zeker aantal zinnen wachte men met het bespreken van de gemaakte fouten *niet*, totdat het geheele dictée is opgeschreven, want de jonge leerling mag den foutieven vorm van een woord niet *lang vóór* zich hebben. Na het dicteeren van elk zin worde over de spelling van de *moeilijke* woorden gesproken. Wij hebben onderwijzers aangetroffen, die elk woord van een dictée lieten spellen. Dit achten wij zeer verkeerd, want het spellen wordt dan een *tijdroovende* en *eentonige* bezigheid, waarbij de leerlingen vaak afdwalen. Alleen die woorden, welke door een of meer leerlingen foutief geschreven zijn, worden met het oog op hun *vorm* gespeld of besproken: Eene enkele maal komt er in een dictée een woord voor, welks spelling bekendheid veronderstelt met een regel, die nog niet behandeld is. Wij raden aan, die woorden reeds onder het dicteeren op bord te schrijven. Het doel van het dictée is ook, den kinderen indrukken te geven van den goeden vorm der woorden.

Zie omtrent het laatste hoofdstuk het *Voorbericht*.

In dezen »kring» hebben we de woorden *een, geen, mijn, uw, zijn, haar* en *hun* steeds ONVERBOGEN gelaten, omdat we in de *lagere* afdeelingen den leerlingen geen denkbeelden over *verbuiging* kunnen geven. Voorts moet men zóó dicteeren, dat de leerlingen de *n* achter de bijvoegelijke woorden goed hooren kunnen.

EERSTE HOOFDSTUK.

§ 1. ééne a.

ta-fels	va-ten	ma-ten	scha-ren	va-der	la-de
wa-fels	bla-den	ma-den	pa-den	zwa-ger	scha-de
pra-ten	ba-den	scha-ven	gra-zen	za-gen	ra-pen
la-ten	ra-den	dra-ven	bla-zen	vra-gen	ra-ken
la-den		gra-ven		wa-gen	

NB. Wij laten de horizontale lijnen, waarop de leerlingen schrijven, door eene loodlijn in gelijke stukken deelen. Het eene vak bestemmen we voor *namen van dingen*, het andere voor *werkwoorden*. De kinderen geven op de beurt een woord op, waarin de *a* op het eind van eene lettergreep gehoord wordt. Het woord wordt gespeld, en geschreven met een streepje tusschen de lettergrepen. Is het opgegeven woord een *werkwoord*, dan schrijven de leerlingen het rechts; behoort het tot de *namen der dingen*, dan schrijven ze het links. Dan wordt over de *beteekenis* van het woord gesproken. In *koor* laten wij daarop zinnen nazeggen, waarin de beteekenis van de geschreven woorden goed uitkomt; aldus:

Tafels zijn meubelen.

Wafels worden van deeg gebakken in vormen.

Vaten worden door den kuiper gemaakt.

De *bladen* van een boek zijn alle even groot.

Met *maten* meet men veel stoffen.

Maden zijn kleine wormpjes.

Scharen dienen om te knippen.

Paden zijn smalle wegen in den tuin of in het bosch.

Mijn *vader* verdient het brood voor mij.

De man van mijn zuster is mijn *zwager*.

Onder het schrijven mogen we niet *praten*.

Het liegen moeten we *laten*.

De soldaten *laden* hun geweren.

§ 2. **Dictée.**

Moeder legt wafels op tafel. Die knapen brengen vaten op de kade. De hanen kakelen hard. Pa en ma zijn in de kamer. Die knapen baden zich in een diep water. In de la van deze tafel liggen de bladen van het boek. Op dien wagen liggen rapen. Scharen zijn scherp. Gij moet dat praten laten. De soldaten laden de geweren. De schipper moet nog turf laden. Soldaten dragen wapens. De zwager van mijn vader is mijn oom. Garen doet sparen. Deze dames gaan alle dagen uit. Op de markt staan twaalf kramen en een spel met apen.

§ 3. **ééne u.**

bu-ren	ku-ren	glu-ren	du-ren	slu-we
mu-ren	klu-wen	tu-ren	du-wen	schu-we
vu-ren	we-du-we	schu-ren	hu-wen	ru-we
schu-ren	zwa-lu-wen	vu-ren	schu-wen	zu-re
u-ren	pe-lu-wen	stu-ren	spu-wen	gu-re

§ 4. **Dictée.**

De buren gluren door de ramen. Onze kat zit te turen. De meid zal den tang schuren. De boeren bewaren de granen in schuren. In de verte zie ik drie vuren. De soldaten vuren op den vijand. Die weduwe is arm. Uw neef zit in de schaduw. Uw buurman is een sluwe man. Die ruwe knapen slaan dat arme beest. Ik zal die twee kamers aan straat verhuren. Die mannen duwen de kar voort. De herten schuwen den jager. De gure winter is voorbij: de zwaluwen zijn er weer.

NB. Een enkele maal komen in de dictée's woorden voor, waarvan de spelregels nog niet besproken zijn. Onder het dicteeren moet men aangeven, hoe *die* woorden geschreven moeten worden. Bijv.:

De soldaten vuren op den vijand. »Kinderen, *vijand* moet ge schrijven met een lange *ij*." — Het doel van het dicteeren is toch niet, om de kinderen zooveel fouten te laten maken, als mogelijk is! — Zie de *Inleiding*, bladz. 34.

§ 5. **ééne e.**

re-gen	de-gen	we-ken	ke-gels	spre-ker	we-ver
de-ken	ze-gen	ste-den	re-gels	me-ter	le-ver
spe-len	ge-ven	be-ven	we-ven	ste-len	we-gen
ste-len	le-ven	kle-ven	le-zen	bre-ken	sme-den

NB. De wijze van behandeling als in § 1.

§ 6. **Dictée.**

Een week heeft zeven dagen. Elk jaar heeft twee en vijftig weken. In de haven liggen vele schepen. Van snoepen komt stelen. Peren zijn vruchten. In de winkels moet men veel meten en wegen. Jan en Piet nemen de negen kegels op. Die mannen vegen de wegen schoon. Wij eten om te leven. Wij leven niet om te eten en te drinken. Men moet weten te geven en te nemen. Dekens worden gewoven. Truitje en Betje lezen, wij rekenen. Over negenen begon het te regenen.

§ 7. **ééne o.**

ko-per	ko-gel	mo-len	ho-ren	bo-ter	vo-gel
ko-ker	ko-nijn	ko-ren	to-ren	o-ven	ko-gel
ko-men	sto-ken	sto-ren	mo-gen	lo-ten	be-ko-ren
ko-ken	sto-ven	dro-gen	bo-ren	lo-ven	be-lo-ven

NB. De wijze van behandeling als in § 1.

§ 8. **Dictée.**

Het koren gaat naar den molen. De molenaar maalt het het koren. De knecht haalt het brood uit den oven. Heidenen dienen afgoden. Die menschen loven God. Willem en Marie beloven beterschap. De zonen van den koning noemen we prinsen. Wij mogen nu niet komen, morgen wel. Dat goed hangt te drogen. Hein en Kees nemen loten in deze loterij. Piet en Jan boren gaten in deze stoven. De jagers schoten hazen en vogels. Karel heeft een koker verloren. We mogen de orde niet verstoren. 's Nachts blaast op den toren een man op den horen. Boven ons wonen vreemde menschen. Koningen dragen kronen. Honing smaakt zoet. Wij hopen spoedig te komen. In die vaten is boter.

NB. Zie de opmerking achter § 4. — Geeft dit dictée voor één keer te veel, men doe er twee malen over.

§ 9. **Oefening.**

De onderwijzer noemt telkens een der volgende namen van dingen:

krant, want, wand, hond, koets, muts, schaats, kers, lint, wind, nacht, nicht, licht, psalm, worm, wolk, markt, erwt, mensch, elft, koorts, vorst, borst, worst, vriend, touw,

vrouw, woud, pauw, klauw, duw, meid, geit, dweil, zwijn, mijn, vijg, ruit, bruid, kruik, boer, doek, hoed, vet, deur, scheur, stier, bier, mier, riem, kous, struis, leeuw, spreekw, kunst.

De leerlingen *spellen* die woorden en schrijven ze op. De *meervoudsvormen* worden er *achter* geschreven, nadat ze zijn genoemd en gespeld. Aldus:

krant	kran-ten	hond	hon-den
want	wan-ten	koets	koet-sen
wand	wan-den	muts	mut-sen.

NB. In vele *oefeningen* laten we de lettergrepen *afbreken*. In de *dictée's* echter worden alle lettergrepen van een woord *aaneengeschreven*. Door de voorafgaande oefeningen weten de leerlingen, hoe ze in de dictée's een woord op het eind van een regel moeten afbreken.

Woorden als *gans* en *duif* en *visch* mogen op deze hoogte nog niet voorkomen. We raden aan, de opgegeven rij woorden te volgen.

Is een woord opgeschreven, dan wordt op de reeds aangegeven wijze gesproken over zijn *beteekenis*.

§ 10. **ee.**

blee-ker	vee-ren	stee-nen	tee-nen	tee-ken	schee del
slee-per	hee-ren	bee-nen	klee-den	stee-len	lee-raar
blee-ken	kwee-ken	smee-ren	lee-ren	zwee-ten	wee-nen
pree-ken	wee-ken	kee-ren	slee-pen	hee-ten	dee-len

§ 11. **Dictée,**

De dieven deelen den buit. Die heeren keeren reeds terug. De sleeper mag die wielen wel eens smeerren. Wat zweeten die paarden! Jan en Truitje moeten de tafel van twaalf maken. Jan teekent een pereboom. De dames kleeden zich voor het bal. Hoe heeten die knapen? Maarten is vlug op de beenen. Leege vaten klinken het meest. Veeren zijn zeer licht. Mooie kleeren zijn niet goedkoop. Die erwten moet ge van nacht laten weeken. Manden maakt men van teenen. Twee en drie is vijf. De zee is breed en diep. Het vee dartelt in de wei. Keetje is met Berta mee om thee te halen.

NB. Om de aandacht te vestigen op de woorden met de *schorpe ee*, kan men de kinderen die woorden laten onderstrepen.

§ 12.

koo-per	zoo-men	poo-ten	boo-ten	doo-zen	oo-ren
loo-per	boo-men	moo-ten	sloo-ten	knoo-pen	oo-gen
doo-men	too-nen	roo-ken	stoo-ten	koo-pen	be-hoo-ren
roo-ven	doo-ven	zoo-gen	loo-pen	doo-den	be-loo-nen

§ 13. **Dictée.**

Die min zal het kind zoogen. De looper ligt in den gang. Die man spreekt voor doove ooren. Die dooren zijn haast wit. Langs vele slooten staan boomen. Hooge boomen vangen veel wind. Een vloot heeft meer dan vier pooten. In den slag vielen vele dooden. De meid zal de koolen dooven. Deze man is de koper van die partij koper. Er zijn beenen en koperen knoopen. Ik zie twee schoorsteenen rooken. Op de groote stroomen stoomen vele booten. Arie is vroolijk en oolijk. Ik heb twee ooren en twee oogen en maar één mond.

§ 14. **Dictée: e en ee, o en oo.**

Koningen dragen kronen. Hertogen en graven zijn voorname heeren. Dames kleeden zich naar de mode. Jan de knecht ving in die slooten voren, baars en zeelt. Weezen zijn ouderlooze kinderen. Die onnoozele knapen gelooven aan spoken. In Delft is een scheeve toren. Wij reden in de slede van Peter mee. Maarten en zijn broers kregen van oom Cornelis twee spelen tooverkaarten. Om dien toren staan hooge boomen.

VERVOLG.

De smid maakt sloten. In die slooten zwemt veel baars. Grootte koeken zijn duur. In Groningen is een hoogeschool. Een vos heeft looze streken. Leeuwen en beren zijn geen lieve dieren. Frits en Frans leeren lezen, schrijven, rekenen en teekenen. De meid zal de visch stoven. Die man goochelt. De jagers schoten hazen en eenden. Hier liggen de schoone boorden en kraagjes. De veenboeren hopen die hoopen turf spoedig te verkoopen. In sommige streken verdienen de kinderen eenig geld met het dooden van meikevers. Die weezen wezen ons den weg aan.

§ 15. **f en v.**

Duif, kuif, schuif, ruif, schoof, stoof, dief, brief, graf, raaf, hoef, neef, lijf, wijf, korf, kolf, wolf, golf, werf, kalf, schelf, gleuf, erf.

De kinderen geven op de beurt een woord op, dat op een *f* eindigt. Woorden als *bef*, *mof*, *straf* worden voor later be-
waard, omdat die in den meervoudsvorm den korten klank
behouden. Het woord wordt gespeld en op de lei geschreven,
links. Een ander leerling noemt en spelt den meervoudsvorm.
Alle leerlingen schrijven dien meervoudsvorm op, rechts, aldus:

duif		dui-ven
kuif		kui-ven.

NB. Te behandelen als § 1. — *Neef* en *stoof* hebben in den meer-
voudsvorm een zachte *e* of *o*; *schoof* heeft een scherpe *oo*.

§ 16. Dictée.

Duiven zijn lieve dieren. In die duiventil zijn duiven met.
kuiven. Het koren staat op schooven. Langs die rivier zijn
veel werven. In deze maand schreven wij drie brieven aan
onze neven in Den Haag. De turfboer stapelt de turven op
grootte hoopen. Alle raven zijn zwart. Paarden eten uit ruiven.
Zeven bijenkorven staan op die hoeve. Tegen de hoeven der
paarden zijn ijzers geslagen. De doodgraver zal morgen drie
graven graven. De golven beukten het strand. Mijn oom houdt
veel van kaatsen en kolven. Met de kolven hunner geweren
sloegen de soldaten de deuren open. Die man maakt een half
dozijn stoven voor tante. Een cent heeft twee halve centen.
In dat groote bosch leven wolven en beren. Die meisjes schui-
ven brieven in de bus. Dieven en roovers zijn slechte menschen.

NB. De onderwijzer moet er steeds naar trachten, het maken van
fouten te voorkomen. Onder het dicteeren spreke hij over de
fouten, die gemaakt kunnen worden. Woorden, waarin kennis
van spelregels verondersteld wordt, die nog niet behandeld zijn,
worden op bord voorgeschreven, z. a. *rivier*, *Den Haag*, enz.

Ieder onderwijzer zal begrijpen, dat naar aanleiding van een
dictée alle reeds geleerde spel- en taalregels besproken worden,
waar dit te pas komt.

§ 17. OEFENING. Werkwoorden.

ik loop,	—	gij zingt,	—	hij lacht.
ik lees,	—	gij rekent,	—	hij rekent.
ik hoor,	—	gij luistert,	—	hij kucht.

NB. Zie § 66 van de vorige afdeling.

§ 18. **s en z.**

Gans, huis, muis, buis, kluis, baas, haas, kaas, dwaas, blaas, vaas, reus, neus, doos, laars, laars, baars, vers, grens, gems, valies, verlies, beurs, paleis.

De behandeling als in § 15, aldus:

gans		gan-zen
huis		hui-zen
muis		mui-zen.

NB. Bij het opnoemen worden alleen die woorden met *s* gespeld en opgeschreven, welke in den meervoudsvorm de *z* krijgen. — Worden als *koets* en *schaats* en *kous* worden in § 20 behandeld. Ten slotte *woordverklaring*.

§ 19. **Dietée.**

De muizen knagen graag aan kazen. Er zijn geen rozen zonder doornen. Er zijn wijze en dwaze menschen. In die vazen zijn rozen. Truitje draagt drie doozen. Mietje breidt twee beurzen. Wij hebben koude neuzen. Ganzen zijn zwemvogels. Gemzen leven op hooge bergen. Op de kermis waren reuzen en dwergen te zien. Oude menschen hebben grijze haren. In die valiezen liggen beurzen vol geld. De bazen betalen hun knechts. Die meisjes krijgen werkdoozen tot prijzen. Op Zaterdag zeggen wij verzen op. Die vrouw verkoopt schoenen en laarzen. Mijn oom woont op de grenzen. Grootte en prachtige huizen heeten paleizen. Kluizen zijn klein en armoedig. De haringbuizen zijn thuis gekomen. Als iemand verre reizen doet, dan kan hij wat verhalen.

§ 20. De **s** blijft in het meervoud.

Koets, schaats, plaats, rots, knots, schots, kers, kaars, kous, saus, kruis, struis, Pruis, krans, kans, rups, muts, prins, pols, gids, loods, dans, schans, koorts.

De behandeling als in de §§ 15 en 18, — aldus:

koets		koet-sen
schaats		schaat-sen
plaats		plaat-sen.

§ 21. **Dietée.**

Heerlijke kersen. Oude kousen. Dikke schotsen. Lange vetkaarsen. Grootte houtloodsen. Brave loodsen. Spraakzame gidsen.

Scherpe lansen en spiesen. Keurige sausen. Zware knotsen. Prachtige koetsen. Hevige koortsen. Dure schaatsen. Hooge rotsen. — De zoetemelksche kazen. De gevulde valiezen. De nieuwe laarzen. De mooie verzen. De vlugge gemzen. De heerlijke baarzen. De schoone paleizen.

NB. Is een uitdrukking opgeschreven, dan worden de beide woorden gespeld. Het achterste woord behoort tot de namen van dingen. Het staat in het meervoud. Het achterste woord eindigt steeds op *en*, omdat het in het meervoud staat. Het voorgaande woord zegt, hoe de dingen zijn. De onderwijzer laat die telkens opgeven — *Heerlijke* is een woord, dat zegt, hoe de *kersen* zijn." — *Oude* is een woord, dat zegt, hoe de *kousen* zijn."

Vervolgens worde gesproken over de *beteekenis* der woorden: eerst over het achterste, dan over het voorgaande woord. In een *zin* wordt de *beteekenis* verklaard:

»*Kersen* zijn boomvruchten."

»*Heerlijke* kersen zijn kersen, die er mooi uitzien en lekker smaken."

»*Gidsen* zijn mannen, die met ons meegaan, om ons het een of ander te laten zien."

»*Spraakzame* gidsen zijn gidsen, die steeds over het een of ander aardig weten te praten." Enz.

Wij raden nogmaals aan, die zinnen ten slotte in *koor* te laten nazeggen.

De namen van dingen krijgen een *n* in het meervoud, maar de woorden, die er dan voorstaan, krijgen geen *n*. Met dezen regel moeten de leerlingen vertrouwd raken. Eerst in de hoogere afdelingen toch spreekt men over den zoo weinig voorkomenden derden-naamvalsform. Daarom is deze regel voldoende; men herinnere er gedurig aan, waar dit te pas komt in de volgende dictée's.

§ 22.

landman, veldmuis, theebus, stoomboot, schoolbord, tuinhuis, kerkdeur, doofpot, schoolwand, huurhuis, huishuur, klokhuis, danshuis, bierhuis, spoorweg, huisklok, vuursteen, klimstok, springtouw, veerboot, wijnstok, bierton, bierkruik, keisteen, gierbrug, zuurkool, roofdier, zoogdier, bromvlieg, dwarsbalk, vruchtboom, meikers, vischmand, werkmán, zeeman, vischmarkt, schoolplein, enz.

NB. De onderwijzer schrijft eenige dezer woorden op bord, en doet opmerken, dat ieder dezer woorden bestaat uit 2 woorden, die elk van één leitergreep. Hij verklaart de beteekenis van die woorden, b. v. dus:

Een *landman* is een *man*, die op het *land* werkt.

Een *veldmuis* is een *muis*, die op het *veld* leeft.
 Een *theebus* is een *bus*, waarin men *thee* bewaart.
 Een *stoomboot* is een *boot*, die door *stoom* voortgaat.

De kinderen zeggen die zinnen in *koor* na. Daarna wischt de onderwijzer de opgeschreven woorden uit. Een der leerlingen noemt nu *zoo'n* woord van twee lettergrepen op. Deze spelt het en allen schrijven het. Hij verklaart de beteekenis van dat samengestelde woord in één zin. Allen zeggen dien zin in *koor* na.

§ 23. Dictée.

De vader van Johan is een *zeeman*. De oom van Maarten is een *werkmán*. De moeder van Truitje is een *waschvrouw*. Truitje gaat naar de *naaivrouw*. Bij de *vischmarkt* staat een groot *bierhuis*. De *zeevisch* is dezer dagen niet *goedkoop*. Het rijpe koren is *goudgeel*. De *groenvrouw* verkoopt *snijboonen*, *suikerboonen*, *zuurkool* en *veldsla*. De *vaatdoek* ligt op de *aanrechtbank*. In een *huurhuis* moet men *huishuur* betalen. In dien tuin staan: een *eikeboom*, een *lindeboom*, een *appelboom*, een *druiveboom* en vijf *pereboomen*. *Rundvleesch* is niet zoo duur als *kalfsvleesch*. De *kleermaker* maakt voor den *schoenmaker* een *winterjas* en een *huisjas*.

§ 24. Korte klinkers.

Krib, web, bed, mud, mof, straf, vlag, brug, trog, mug, bak, bok, blok, strik, bek, kruk, juk, vol, bel, krul, stal, kram, ham, stam, klem, stem, pan, man, pen, spin, vin, pop, grap, wip, klip, mop, kar, ster, tor, das, plas, mes, bos, jas, hut, mat, kat, net, hit.

NB. De kinderen geven beurtelings *zoo'n* woord op. Het zelfst. nw. wordt gespeld en opgeschreven. Een der leerlingen spelt den meervoudsvorm; allen schrijven het meervoud rechts, aldus:

krib	krib-ben	bed	bed-den
web	web-ben	mud	mud-den.

§ 25. OEFENING.

De kinderen geven beurtelings een werkwoord op, waarin een korte klank gehoord wordt, die door *twee gelijke* medeklinkers gevolgd wordt, zooals:

1. Zitten.	4. Brommen.
2. Hakken.	5. Opletten. Enz.
3. Bukken.	

NB. De onderwijzer bespreke eerst eenige voorbeelden.

§ 26. **Dictée.**

Een *natte* doek. Een *drukke* markt. Een *nette* winkel. Het *logge* vaartuig. De *rotte* appel. De *snuggere* knaap. De *slimme* dief. Een *dolle* hond. Een *volle* emmer. Een *tamme* eend. Een *gekke* streek. Een *bittere* drank. Een *vette* os. Een *vlugge* ezel. Een *kromme* lijn. Een *lekke* ton. Een *muffe* kelder. Een *dikke* worst. Een *dappere* soldaat. Het *doffe* glas. De *dorre* boom. De *laffe* jongen. Het *dunne* koord. Een *schelle* kreet.

NB. De onderwijzer noemt het woord »*natte*.” Een der leerlingen moet er een zelfst. nw. achter plaatsen. Hij noemt het woord »*doek*.” De kinderen schrijven op »*Een natte doek*.” Enz.

Het *zelfst. nw.* moet steeds in het *enkelvoud* staan.

In een volgend taaluurtje schrijft de onderwijzer dit dictée op bord. Op de lei schrijven de kinderen het met verwisseling van de voorgevoegde woorden. Zij nemen de tegenstellingen. Zij schrijven dus:

»Een *droge* doek. Een *stille* markt. Een *morsige* winkel. Het *lichte* vaartuig. De *gave* appel.”

Voordat de kinderen beginnen te schrijven, spreekt de onderwijzer over die *tegenstellingen*.

§ 27. **Dictée.**

Op de bruggen wapperen vlaggen. De hitten trekken de karren. Ratten en muizen worden gevangen in vallen. Die mannen wonen in hutten bij het nieuwe kanaal. In die oude zakken zijn krullen. In die bennen zijn schollen en botten. In die hokken zijn troggen. Die vrouwen verkoopen potten en pannen. De spinnen vangen in hunne webben vliegen en muggen. In die kribben liggen matrassen. In deze winkels verkoopt men: bedden, peluwen, kussens, dekens en matrassen. Die ballen rollen tegen de kegels aan. De sterren schitteren aan den hemel. De pennen krassen over het papier. Wat dikke stammen hebben die dennen en sparren! Vossen zijn slimme dieren. Op die hekken hangen netten te drogen. Op die schuif liggen drie mudden appelen. Aardappelen en knollen groeien in den grond.

NB. In tweeën of drieën te behandelen. Nogmaals herinneren wij aan de opmerkingen onder § 4 en § 16.

§ 28. **Dictée.** (Derde persoon enkelv., Tegenw. tijd.)

De bakker *brengt* brood bij de juffrouw hierboven. Karel *leent* zijn *makker* een griffel. Die stoffel *valt* in den modder.

Jan speelt met knikkers en Truitje met bikkels. De buffel leeft in het wild. Bij de schutting ligt een hond aan den ketting. De kotter ligt in de haven. Die man verkoopt rottingen. De tobbe drijft op het water. De emmer staat naast de ladder. Daar schuilt een adder onder het gras. Het gewicht hangt aan een ketting. De wekker loopt af. Die boterletter smaakt lekker. Die man maakt de zitting van vaders leuningstoel. De metseelaar gebruikt een troffel. De kikker kwaakt in het moeras. De otter zwemt in het meer.

NB. De werkwoorden worden door de leerlingen onderstreept. De onderwijzer vestigt de aandacht er op, dat alle werkwoorden in dit dictée op een *t* eindigen.

De woorden, waarin de tussehenletter verdubbeld wordt, moeten gespeld worden: *bakker, juffrouw, makker*, enz.

De onderwijzer ziet, als hij een zin gedicteerd heeft, enkele leien na, om op- en aanmerkingen te maken over het schrift, en over de fouten. Die opmerkingen deelt hij vóór de klasse mede.

§ 29. Dictée. Vragen.

Bidden die mannen? *Knikkeren* die jongens? *Blaffen* of *brommen* die groote doggen? *Laden* of *lossen* die schippers? *Beklaadden* zij hunne schriften? *Tikken* zij tegen de glazen? *Beminnen* die menschen elkander? *Brommen* deze tollers zoo hard? Wie *klimmen* over de schutting? Wie *bikken* de steenen? Welke jongens *plukken* daar kersen? Welke beesten *brullen*? Wie *babbelen* daar? Waarom *bukken* die mannen? Waarom *tillen* ze die lasten op? Wanneer *leggen* uw kippen goed? Waar *liggen* de boeken van die klasse? Wie *zullen* deze zakken *vullen*? *Kunnen* Truitje en Betje goed lezen? *Kennen* zij dat vers al lang? In het hoeveelste boek leest gij? In welke maand zijt gij jarig? Uit welk kopje drinkt moeder?

§ 30. OEFENING.

De leerlingen geven beurtelings een zélfst. naamwoord op van 3 lettergrepen. Die woorden worden gespeld en opgeschreven. De beteekenis dier woorden wordt verklaard. Ten slotte zeggen de kinderen in *koor* die zinnen na, welke de beteekenis der geschreven woorden doen uitkomen. — Streepjes tusschen de lettergrepen, aldus:

tim-mer-man		timmerman		vo-gel-kooi		vogelkooi
met-se-laar		metselaar		pen-ne-mes		pennemes.

NB. Elk woord wordt tweemaal geschreven: *met* en *zonder* afbreking der lettergrepen.

Na het schrijven en spellen der woorden volge weder de verklaring der beteekenis.

§ 31.

Erwten, markten, koortsen, menschen, kikvorschen, hengsten, elften, meiden, loodsen, schaatsen, koetsen, rupsen, mutsen, huizen, hazen, neuzen, rozen, ganzen, verzen, paleizen, laarzen, glazen, graven, kalveren.

Timmerlieden, smeden, knechts, juffrouwen, dames, jongens, steden, paden, padden, visschen, flesschen, bosschen, kolen, koolen, ponden, ponten, gebeden, schepen, raderen, bevelen, hoven, schoten.

NB. In tweeën te behandelen.

De onderwijzer schrijft de bovengenoemde meêrvoudsvormen op bord. De leerlingen schrijven ze na, en zetten er de enkelvoudsvormen achter, aldus:

erwten	erwt	koortsen	koorts
markten	markt	menschen	mensch

TWEEDE HOOFDSTUK.

§ 32. **d** en **t**.

hond	honden	kruit	. . . . .
kat	katten	bloed	. . . . .
stad	steden	gebed	gebeden
blad	bladen	moed	. . . . .
kruid	kruiden	grift	griften.
zand	. . . . .	Enzoovoort.	

NB. »*Zand* heeft geen meervoud, maar in *zandig* wordt een *d* gehoord. Zoo ook met *bloed* en *moed*. — *Kruit* (poeder) heeft geen meervoud, en geen enkel woord is er van afgeleid. In dit geval kiezen we de *t*.”

Is een woord opgeschreven, dan wordt gesproken over zijn beteekenis.

§ 33.

Flesch, visch, asch, tasch, wasch, musch, bosch, esch, jas, bos, mes, bes, as, kus, mensch, wensch, kikkorsch.

Deze 18 woorden (enkelvoudsvormen) worden onder elkander geschreven op de lei. Daarnaast komen de meervoudsvormen, aldus:

flesch	fles-schen	flesschen
visch	vis-schen	visschen
asch	. . . . .	. . . . .
tasch	tas-schen	tasschen
wasch	was-schen	wasschen.

NB. De meervoudsvorm wordt tweemaal opgeschreven: eens *met* en eens *zonder* afbreking der lettergrepen.

§ 34. Dictée: sch en ssch.

Die *visscher* verkoopt *versche visch*.
Visschen zwemmen met hunne *vinnen*.
 Het wild leeft in *bosschen*.
 In dat *bosch* staat een hooge *esch*.
Esschenhout is geen goed timmerhout.
 De *waschvrouw* is weer aan het *wasschen*.
 Wat is er in die lange *flesch*?
Flesschen zijn van glas.
 Op het dak zitten spreeuwen en *musschen*.
 Die kleine *musch* tjipt om wat eten.
Versch vleesch smaakt heel goed.
 In die *tasschen* zijn eenden en patrijzen.
Asch is verbrande turf.
 Alle *menschen* hebben *wenschen*.
 Jakob heeft een prent van Jan den *Wasscher*.
 Die *trotsche* man groet ons niet.
 In *gindsche* woning is *versche* melk te krijgen.
Misschien kom ik morgen *tusschen* twaalfen en eenen even
 bij u aan.
 Uw stem klinkt *heesch*, gij zijt verkouden.
 Die *frissche* drank *lescht* mijn dorst.
 De *kikvorschen* kwaken *tusschen* het oeverriet.
 Die mannen *visschen* naar baars.
 Wat een *musschen* zitten in dien *esch*!
 Met welk ding *blusschen* de *menschen* zware branden?
 Ik het *heusich* waar, Willem?
 Die *norsche* man gaf ons een *barsch* antwoord.
 Dit *vleesch* is lekker *malsch*.
 De *gansche* stad betoont vreugde.
 Dit *nieuwerwetsche* hoedje staat u goed.
 Die juffrouw draagt een *ouderwetsch* hoedje.

NB. In twee of drie keeren te behandelen.

De woorden met *sch* worden gespeld en onderstreept. *Eenige* andere woorden worden ook gespeld.

Ter bevordering van een goeden *leestoou* lezen de leerlingen in *koor* de opgeschreven zinnen. Enkele leerlingen mogen vervolgens ieder twee of meer zinnen lezen.

§ 35. OEFENING.

25 namen van dingen, die in het enkelvoud op *s* eindigen. De meervoudsvormen moeten er achter geschreven worden, aldus:

struis	struisen		gids	gidsen
gans	ganzen		bes	bessen.
kous	kousen		schets	schetsen

§ 36. OEFENING.

25 namen van dingen, die op *f* eindigen.

bef	beffen		schuif	schuiven
brief	brieven		mof	moffen.

NB. Behandeling als in de §§ 4 en 17.

§ 37. **cht.**

kracht, nacht, klacht, vacht, jacht, licht, nicht, wicht, zucht, vocht, gevecht, gedicht, gekucht, bericht, gerucht, nachtvacht, haarvlecht.

De kinderen *noemen* en *spellen* beurtelings een zelfst. nw., dat op *cht* eindigt. Is een woord opgeschreven, dan wordt er *gesproken* over de *beteekenis*. De leerlingen moeten steeds een *volledig* antwoord geven. Heeft een leerling met of zonder de hulp van den onderwijzer een *zin* gevormd en genoemd, waarin de betekenis van het geschreven woord goed uitkomt, dan zeggen alle leerlingen in *koor* dien zin na.

Naast den vorm van het enkelvoud wordt die van het meervoud geschreven, aldus:

kracht		krachten
nacht		nachten
klacht		klachten.

NB. Ook de *meervoudsvormen* moeten gespeld worden. De onderwijzer laat op bord zien, hoe op het eind van een regel zoo'n woord *afgebroken* wordt.

§ 38. **Dictée: cht.**

De *vachten* der *schapen* zijn *zacht*.

Wat is het hier *licht*!

In den *nacht* loopt de *wacht* rond.

Mijn *nicht* is nog maar een *wicht*.

Onze *knecht* heeft veel *kracht*.

Uw *nicht* heeft een mooie *haarvlecht* gekocht.
 Die man *bracht* een *klacht* bij den *rechter* in.
 Ik zie in de *lucht* een *vlucht* wilde ganzen.
 Maarten woont *dicht* bij den *slachter* op den hoek.
 Een *dichter* maakt mooie verzen.
 Langs die *rechte grachten* staan veel boomen.
 De zwaluwen doen verre *tochten*.
 Ik houd veel van *boomvruchten*.
 Alva was een *berucht* man.
Acht is het tiende deel van *tachtig*.
 De *wacht* *bracht* een *beruchten* *booswicht* in het *tuchthuis*.
 Die arme man verloor in een hevige *gevecht* het *gezicht*.
 Ik *wacht* alle dagen *bericht* van mijn neef Wouter.
 Jan en Jakob willen samen *vechten*.
 De *Vecht* stroomt door *Utrecht*.
 Een kwaadspreker *sticht* veel *kwaad*.
Wacht u steeds voor *tocht*.
 Waarom zit *nicht* zoo te *zuchten*?

NB. In 2 keeren te behandelen.

§ 39: **ch.**

ka-chel	kachel	ri-chel	richel	lach	noch
bo-chel	bochel	po-chen	pochen	kuch	zich
li-chaam	lichaam	la-chen	lachen	ach	echter
ti-chel	tichel	ku-chen	kuchen	och	achter
e-cho	echo			toch	

NB. Op het eind van een lettergreep hebben de letterteekens *a, e, i, o* en *u* den korten klank, indien de volgende lettergreep met *ch* aanvangt. Uitgezonderd zijn *Michiel* en *Kachel*.

§ 40. **Dictée. ch.**

Jan Klaassen heeft een *bochel*.
 Ik moet altijd om zijn *kluchten lachen*.
 In den *ochtend* is het altijd koel.
 Te Muiderberg is een beroemde *echo*.
 Giet gauw het *vocht* door den *trechter*.
 Geef hem *toch* uw *rechterhand*.
 Hoor dat kind eens *akelig kuchen*.
 Boven die *richels* zie ik blauwe *tichels*.

Och Jan, luister niet naar dien pocher.
Ach, wat kucht Jochem toch!
 Zijn dochter maakt vroeg in den ochtend de kachels aan.
 De dokter zegt, dat zijn dochter hard ziek is.
 Een vet varken heeft een log lichaam.
 Elk lichaam neemt plaats in.
 Ik heb noch geld noch goed.
 Ik ben al drie uur op, toch ben ik nog nuchter.
 Ik wil wel, doch ik kan niet.
 Prachtige huizen staan op die gracht.
 Hoe is de vorm van een kachelpijp?
 Die nieuwerwetsche kachels zijn nog al duur.
 Hij heeft zich gebrand aan deze kachel.
 Het lachen is gezond.
 Waarom lacht gij zoo?
 Hout is lichter dan ijzer.
 Die jurk is lichter dan deze jurk.
 Het is van nacht lichte maan.
 Het is vandaag een vochtige lucht.
 Truitje, blijf niet in den tochtigen gang staan!
 Michiel De Ruiter was een groot held.
 Rachel was de moeder van Jozef.
 Noach en de zijnen gingen in den ark.
 Lochem is een stad in Gelderland.
 De stad Mechelen ligt in België.

NB. Zie de opmerking bij § 34.

§ 41. OEFENING.

De leerlingen geven beurtelings een *werkwoord* op, dat evenals *leggen* en *vliegen* op *gen* eindigt.

De onderwijzer schrijft op *bord* het werkwoord *in den gewonen vorm* †), en de leerlingen schrijven het achter *ik* en achter een ander woord, op de lei, aldus:

Ik vlieg niet.	Ik vraag u niets.
Een vogel vliegt.	Waar vraagt hij om?
Ik lig op het gras.	Ik leg mijn geld weg.
Waar ligt gij?	De kip legt een ei.

NB. De woorden met *gt* moeten onderstreept worden, om ten volle de aandacht er op te vestigen.

†) Zoo noemen wij vooreerst de *onbepaalde wijs*.

§ 42. OEFENING.

De leerlingen zoeken, elk voor zich, 12 zelfst. naamwoorden, 12 werkwoorden en 12 bijvoegel. naamwoorden. Deze woorden moeten alle uit 2 lettergrepen bestaan.

De *termen* zelfst., bijv. nw. en werkwoord worden evenwel niet genoemd.

§ 43. OEFENING. Zinnen met *is*.

1. Deze koe is <i>mager</i> .	5. Deze man is <i>valsch</i> .
2. Die koe is <i>vet</i> .	6. Die man is <i>oprecht</i> .
3. Deze knaap is <i>gezond</i> .	7. Deze soldaat is <i>dapper</i> .
4. Die knaap is <i>ziek</i> .	8. Die soldaat is <i>laf</i> . Enz.

NB. *Mager* — *vet*; *gezond* — *ziek*; *valsch* — *oprecht*, enz., zijn tegenovergestelde begrippen. De onderwijzer noemt van elk tweetal den *eersten* zin. Een der leerlingen noemt den *tweeden* zin.

In het volgend taaluur geve de onderwijzer dezelfde oefening, maar eenigszins gewijzigd in den vorm; aldus:

Een <i>vette</i> koe.	Een <i>magere</i> koe.
Een <i>hoog</i> gebouw.	Een <i>laag</i> gebouw.
Een <i>milde</i> vrouw.	Een <i>gierige</i> vrouw.
Een <i>wijde</i> jas.	Een <i>nauwe</i> jas.
Een <i>lange</i> broek.	Een <i>horte</i> broek.
Een <i>zwaar</i> pakje.	Een <i>licht</i> pakje.
Een <i>donkere</i> kleur.	Een <i>lichte</i> kleur. Enz.

§ 44.

Jongen, deken, varken, degen, wapen, voren, horen, koren, molen, keuken, veulen, kussen, lantaren, brasem, dienaar, meester, wafel, tafel, knevel.

De kinderen geven beurtelings een zelfst. naamw. op, dat in het meervoud op *s* eindigt. Het enkelvoud en het meervoud worde beide *gespeld* en *opgeschreven*, aldus:

jongen	jongens	deken	dekens
keuken	keukens	toren	torens.

NB. Wij vestigen vooral de aandacht op die woorden, welke in het enkelvoud reeds op *en* eindigen.

Onder het spellen der verschillende genoemde woorden komt van zelve gelegenheid tot het *herhalen* van de reeds geleerde spelregels.

§ 45. **Dictée.**

De knechts brengen het koren naar den molen, De windmolens hebben elk vier wieken. De torenspitsen steken boven de boomen uit. Er zijn ook torens zonder spitsen. De visschers brengen thuis: vorens, brasems, zeelten, baarzen en snoekers. De timmerlui gebruiken: hamers, spijkers, beitels, boren, zagen en nijptangen. Op de bedden liggen: kussens, lakens en dekens. Op die weide loopden: paarden, koeien, schapen en varkens. De meid schuurt in de keuken de ketels. Een veulen is een jong paard. In dien stoel ligt een zacht kussen. Een degen is een wapen. Goochelaars zijn vlug met de handen. Mijn zusje heeft twee rammelaars. Op de tafel liggen lekkere wafels. Nieuwe bezems vegen schoon. De meesters straffen de babbelaars. Lijsters zijn zangvogels. Ooievaars behooren tot de steltloopers. Een specht is een klimvogel. Eekhoorns behooren tot de knaagdieren. Op dien wagen zie ik drie varkens.

NB. In twee keeren te behandelen.

Dit dictée geeft aanleiding om over : en , te spreken.

§ 46.

Koeien, vlooiën, kraaiën, waaiers, maaiers, kruiers, schuiers, leien, keien, leerlooiers, buien, vleiërs, roeiërs, sluiërs, zeeën, knieën, drieën, bijen.

De onderwijzer noemt een dezer woorden; een der leerlingen spelt het. Alle leerlingen schrijven het tweemaal op de lei, eens met en eens zonder scheiding tusschen de lettergrepen, aldus:

koei-en	koeien
vlooi-en	vlooiën
kraai-en	kraaiën

NB. De onderwijzer vestige vooral de aandacht op het gebruik van het *deelteeken* in de woorden: *knieën*, *zeeën* en *drieën*.

Is het woord opgeschreven, dan worde gesproken over zijn beteekenis. Zie de opmerkingen achter § 1.

In *koor* zeggen alle leerlingen een zin na, waarin de beteekenis van het woord verklaard wordt, aldus:

1. *Koeien* zijn herkauwende zoogdieren.
2. *Vlooiën* zijn kleine insecten.
3. Met *waaiers* verkoelen de dames zich het gelaat.

4. *Kruiers* zijn mannen, die voor de menschen pakjes halen en brengen.
5. *Leien* zijn dingen, waarop we schrijven met griffels.
6. *Vleiers* zijn menschen, die ons altijd prijzen willen.
7. *Knieën* zijn de middelste deelen van onze beenen.
8. De *bijen* garen honing en was.
9. *Stuiers* zijn kleedingstukken, waarmee de dames zich het gelaat bedekken.

Van enkele genoemde begrippen kan men moeilijk rechtstreek-
sche bepalingen geven voor acht- of negenjarige kinderen. Men
zoekt dan andere zinnen; bijv. voor buien.

Als het hard *regent*, hebben we een *regenbui*.

Als het hard *onweert*, hebben we een *onweersbui*

Als het hard *sneeuwt*, hebben we een *sneeuwobui*.

Als het hard *hagelt*, hebben we een *hagelbui*.

Voorts spreke men van *hoestbui* en *driftbui*.

§ 47. *Dictée.*

De *leien* vallen op de *keien* stuk. Vele kerken hebben *leien*
daken. Met hun *drieën* stonden de kleinen bij vaders *knieën*.
Kraaien zijn vogels, maar *bijen* zijn geen vogels. Op het *vrije*
veld wandel ik gaarne. Die boer heeft *mooie koeien*. Die dames
hebben *fraaie waaiers*. In den ochtend *kraaien* alle hanen. De
buien dreven over. In het vroege voorjaar moet men de
boomen *snoeien*. *Haaien* zijn roofvisschen in de *zeeën*. De
kruier moet dit hout bij den *draavier* brengen. De sijsjes zitten
in *mooie kooien*. Wat *loeien* die *koeien*! Wacht u voor *vleiers*.
Die ondeugende knapen *gooren keien* in het water. Gij moet
het in *drieën* doen. *Knieën* zijn lichaamsdeelen.

§ 48. Zelfst. nw., eindigend op een toonlooze e.

kou-de	hoog-te	dienst-bo-de
la-de	diep-te	post-bo-de
ben-de	warm-te	fonds-bo-de
schan-de	len-te	kas-tan-je
scha-de	hit-te	sa-la-de
wei-de	ziek-te	pijp-aar-de
hei-de	schaam-te	ge-woon-te
mo-de	duur-te	ge-boom-te
zij-de	rog-ge	ge-dier te
kud-de	eb-be	ge-berg-te
tar-we	fran-je	ar-moe-de

NB. Wijze van behandeling als in § 46.

§ 49. **Dictée.**

Mijn lieve tante. De brave bode. Die milde dame. De eerste bediende. Onze trouwe dienstbode. De hooge linde. De groene weide. De kale heide. De trotsche rijke. De arme blinde. De rijpe tarwe. Zware rogge. Gele franje. Groote ellende. Diepe armoede. Beste zijde. Heerlijke salade. Een breede kastanje. De stipste orde. In de bovenste lade. Aan deze zijde der rivier. Door de felle droogte. Achter de kudde. In de lieve lente. Door de felle koude. Uit een zware ziekte.

NB. Ten slotte worden deze uitdrukkingen (*mondeling*) in zinnen gebracht.

In een volgend taaluurtje schrijft de onderwijzer eenige dezer uitdrukkingen op *bord*. De leerlingen vullen op de *lei* die uitdrukkingen aan tot goede *zinnen*.

§ 50.

1. Een <i>magere</i> koe.	5. Die <i>norsche</i> man.
2. Dit <i>vette</i> varken.	6. Deze <i>vriendelijke</i> dame.
3. Een <i>eerlijk</i> mensch.	7. Die <i>wijde</i> mouwen.
4. Een <i>oneerlijke</i> knaap.	8. Een <i>nauwe</i> jas.

De leerlingen geven beurtelings zoo'n uitdrukking op. *Tegengestelde* begrippen volgen op elkaar: *vet* op *mager*, *arm* op *rijk*, *gierig* op *verkwistend*, *braaf* op *slecht*, *zwaar* op *licht*, *donker* op *licht*, *valsch* op *oprecht*, *heet* op *koud*, *glad* op *ruw*, *wild* op *tam*, *bescheiden* op *brutaal*, *laf* op *dapper*, *nat* op *droog*, enz.

In een volgende taalles geve de onderwijzer deze oefening, eenigszins gewijzigd; aldus:

laf — dapper.	vochtig — droog.
breed — smal.	vroolijk — droevig.

§ 51. **Dictée: w.**

Honger maakt *rauwe* boonen zoet. Die vrouw rouwt over haar moeder. Die juffrouw in *rouwgewaad* is een weduwe. De visschen ademen door *kieuwen*. *Nauwe* straten heeten *steegen*. Leeuwen en tijgers hebben scherpe *klauwen*. Met één *houw* *bieuw* de soldaat hem het hoofd af. Dit kleine kind is bang voor zijn eigen *schaduw*. Wat is die plank *ruw*! Scheld-

woorden zijn ruwe woorden. De zwaluwen bouwen hun nesten ook wel onder bruggen. Lauw water smaakt flauw. Wat mauwt onze kat! Alle katjes mauwen. Die mouwen zijn me nu te nauw. De koeien herkauwen hun voedsel. Laat dat snauwen en grauwen! Die mannen bouwen op de gracht een bierbrouwerij.

§ 52. **Dictée: eren of ers.**

In Nederland is heel wat rundvee.
 Runderen zijn nuttige huisdieren.
 Wat een groot rad heeft die molen!
 In een uurwerk zitten heel wat raderen!
 Prachtige kleeden hangen daar voor de ramen!
 Johan moet weer nieuwe kleederen hebben.
 Eieren zijn langrond.
 Houdt gij van eendeneieren?
 Ik ga eiers zoeken, moeder!
 De jager schoot drie veldhoenders.
 De vos kwam bij het hoenderhok.
 Nuchtere kalveren worden op dien wagen geladen.
 In den herfst vallen de bladeren af.
 Ik zie de gele bladers vallen.

§ 53. OEFENING.

Ploegen, eggen, wagen, bakken, pakken, zakken, zagen, smeden, duiven, plaatsen, poken, wegen, laden, hoeden, stoven, dammen, wiegen, bijten, kammen, enz.

Een der leerlingen geeft een zin op, waarin *ploegen* een naamwoord is. Allen schrijven dien zin op. Een andere leerling plaatst het woord *ploegen* als *werkwoord* in een zin. Aldus:

1. Die smid maakt veel *ploegen*.
2. De boeren *ploegen* het land om.
1. Met *eggen* maakt men de kluiten fijn.
2. De boeren *eggen* het land.
1. Op dien *wagen* zitten kinderen.
2. Ik zal het maar *wagen*.

NB. De aangegeven woorden worden op de leien onderstreept.

§ 54. OEFENING.

Schrobben, raden, antwoorden, wachten, gieten, beven, schrijven, lijden, leiden, rijzen, reizen, ondervragen, draaien, hooien, heerschen, blusschen, lesschen, torsen, morsen, poetsen, kaatsen, krassen, bouwen, schreeuwen, duwen, rijden, luiden, behoeden, lachen, kuchen.

Na eenige bespreking noemt de onderwijzer telkens een dezer werkwoorden. De kinderen schrijven ze op de lei achter *wij* en *ik*, aldus:

Wij schrobben. Ik schrob. Wij raden. Ik raad.

NB. In een volgend taaluurtje noemt de onderwijzer dezelfde werkwoorden. De kinderen brengen die werkw. in een zin achter *gij*:
Gij schrobt den keukenvloer. Gij raadt het niet. Enz.

§ 55.

In te vullen:

De vachten der schapen.	De deur der.....
De vleugels der.....	De bruggen der.....
De kieuwen der.....	Het piepen der.....
De toppen der.....	Het mauwen der.....
De masten der.....	De ramen der.....
De gevels der.....	Het leger der.....
De namen der.....	De heer des.....
De wortels der.....	De zoon des.....
De tasschen der.....	De lijst des.....
De hoeden der.....	De wolken des.....
Het licht der.....	Het huis des.....
Het tikken der.....	De bladeren des.....
De kleur der.....	Het geblaf des.....
De pooten der.....	Het zwaard des.....

NB. De onderwijzer schrijft die uitdrukkingen op *bord*. De leerlingen schrijven ze na en *vullen in*, nadat onderwijzer en leerlingen ze eerst *besproken* hebben.

§ 56.

In te vullen:

Het huis mijns broeders.	Willems rekenboek.
De japon mijner.....	..... naaikistje.
De vrouw mijns.....	..... dochtertje.
De verjaardag mijner...	..... vingerhoed.

Het paard uws.....	Vaders pennemes.
De meid uwer.....	..... stem.
Het horloge zijns.....	..... geit.
De ring zijner.....	..... muilen.
De broeder haars.....	..... verjaardag.
De zuster harer.....	..... vrouw.

NB. De onderwijzer schrijft de opgave op bord. De leerlingen schrijven die uitdrukkingen na en vullen in, nadat eerst *mondeling* het opgegevene behandeld is.

§ 57. **Dictée.** Over de bereiding van sommige dingen.

Meel wordt gemalen van koorn.

Brood wordt gebakken van meel.

Suiker wordt bereid uit suikerriet.

Stijfsel wordt bereid uit meel.

Bier wordt gebrouwen uit gerst.

Jenever wordt gestookt uit de granen.

Boter wordt gekarnd uit de melk.

Kaas wordt gekneet uit gestremde melk,

Laken wordt bereid van schapenwol.

Zijde wordt bereid uit het spinsel der zijderups.

Linnen wordt bereid uit vlas.

Lijnolie wordt geperst uit vlaszaad.

Wijn wordt bereid van druivensap.

Inkt wordt bereid uit galnoten en gom.

Buskruit wordt bereid uit salpeter, zwavel en houtskool.

Pijpen worden gebakken uit pijpenaarde.

Metselsteenen worden gebakken van klei.

NB. In een volgend taaluur worden eenige *stofnamen* door den onderwijzer opgeschreven. De leerlingen schrijven dan, ieder voor zich, *zinnen*, waarin de bereiding dier stoffen wordt aangegeven.

§ 58. **Dictée.** Woordverklaring.

Een *landman* is een man, die op het *land* werkt.

Een *zeeman* is een man, die op *zee* zijn brood verdient.

Een *koning* is een man, die over een *land* regeert.

Een *onderwijzer* is een man, die *onderwijs* geeft.

Een *tuinier* is een man, die steeds in een *tuin* werkt.

NB. De onderwijzer geeft steeds *zinnen* ter verklaring van *beroepsnamen*, zooals: *nuaister, metselaar, schipper, bode, tolgaarder, enz.*

In een volgend taaluur schrijft de onderwijzer deze namen op *bord*, en de leerlingen maken dan, ieder voor zich, *zinnen*, waarin ze aangeven, wat de *werkkring* is van ieder der personen, die met de beroepsnamen zijn aangeduid. Ten slotte geven dan de kinderen *mondeling* op, wat ze geschreven hebben. Aan- en opmerkingen volgen dan. Heeft een leerling een goeden zin genoemd, dan wordt deze in *koor* nagezegd.

§ 59. Dictée.

Kolenbak, theebus, koffiekkan, linnenkast, spijkerbak, boekenkast, wijnvat, huisjas, torenklok, leesboek, rekenboek, schrijfpapier, theeblad, schoolbord, vaaldoek, spa, brandspuit, enz.

NB. De onderwijzer dicteert zinnen ter verklaring van de beteekenis van de genoemde woorden; bijv. »Een *kolenbak* is een bak, waarin men de steenkolen doet.»

In een volgende taalles schrijft de onderwijzer bovengenoemde woorden op *bord*, en de kinderen maken, ieder voor zich, *zinnen*, waarin de beteekenis verklaard wordt. Zie § 58.

DERDE HOOFDSTUK.

§ 60. Verkleinwoorden op *je*.

De onderwijzer spreekt over de *beteekenis* der *verkleinwoorden*. Hij schrijft op bord deze 4 rijen:

duif	duif- <i>je</i>	raam	raam- <i>pje</i>
boer	boer- <i>tje</i>	kan	kan- <i>ne-tje</i> .

Hij wijst er op, dat de verkleinwoorden van de zelfst. nw. gevormd worden door er achter te voegen *je*, *tje*, *pje* en *etje*. (Over het zoo zelden voorkomende *ken* en *lijn* spreke hij nog niet. Ook den term verkleinwoord late hij weg. Het is om 't *begrip*, niet om den *naam* te doen).

De leerlingen noemen op hun beurt een verkleinwoord met *je*. Aldus schrijven ze:

krib	krib- <i>je</i>	kind	kind- <i>je</i>
hond	hond- <i>je</i>	graf	graf- <i>je</i>
mond	mond- <i>je</i>	duif	duif- <i>je</i> .
hoed	hoed- <i>je</i>		

NB. Eerst laat de onderwijzer een of meer woorden noemen, die op *b* eindigen, dan eenige, die op *d* eindigen, enz., zoodat alle medeklinkers (*ch* en *sch* niet te vergeten) een beurt krijgen. Aan de letter *l* komende, wordt dan opgemerkt, dat in het verkleinwoord *tje* gehoord wordt. Als de *medeklinkers* de beurt hebben gehad, laat de onderwijzer eenige woorden noemen, die op een *klinker* of *tweeklank* eindigen. De leerlingen merken dan, dat deze in de *verkleinwoorden tje* vereisohen.

§ 61. Verkleinwoorden op *pje* en *tje*.

oom- <i>pje</i>	slee- <i>tje</i>	bijl- <i>tje</i>
boom- <i>pje</i>	stroo- <i>tje</i>	stoel- <i>tje</i>
zoom- <i>pje</i>	kraai- <i>tje</i>	paal- <i>tje</i>

raam-pje
 kraam-pje
 bloem-pje
 riem-pje
 wormp-pje
 arm-pje
 scherm-pje

kooi-tje
 fooi-tje
 koe-tje
 bui-tje
 bij-tje
 lei-tje
 ui-tje

zoon-tje
 tuin-tje
 dier-tje
 broer-tje
 vrouw-tje
 touw-tje
 spreeuw-tje

NB. De wijze van behandeling blijke uit de opmerkingen n de vorige §.

§ 62. Dictée.

Stapje voor stapje, dat vordert toch! Het bijtje gaart honing en was. Doortje het kindermeisje scheidt water uit het bijtje. Het spreeuw-tje trippelt bij het naagje. Kaatje lei haar zusje in het kribje. Het katje van Kaatje is een lief diertje. Het broertje van Mietje plukt bloempjes. Verleden week vertelde meester van Klein-Duimpje en Roodkapje. In het raampje zit een hondje. Betje gaat zoet naar haar bedje toe. Geef dat arme kindje een centje en een sneetje brood. Keetje zit in het sleetje. Hoeveel laatjes zijn er in dat kastje? Hoeveel naadjes moet Truitje breien? Hoeveel tandjes heeft uw neefje al? In welk laatje ligt het speldenkussentje? Het vogeltje vloog uit het kooitje. Het jongentje steekt zijn armpjes naar zijn paatje uit. Het vischje bijt het wormpje van het haakje af. Waar is Willempje? Dat boompje zal lekkere kersjes geven. De dokter rijdt in een laag koetsje. Het vinkje bijt in de tralietjes. In dat boschje groeien vergeetmijnetjes. Wat een lief mutsje heeft uw zusje op! Heeft Marietje dat gebreid? Het muschje pikt de graankorreltjes op.

NB. In 2 of 3 keeren te behandelen. — Zooals we reeds meermalen hebben opgemerkt, het doel der dictée's in de lagere afdelingen moet niet zijn: *te zien wie de meeste fouten heeft*, maar wel: *het schrijven van fouten te voorkomen*, opdat het kind steeds den goeden vorm der woorden vóór zich krijgje. Daarom zie de onderwijzer na het dicteeren van elken zin eenige leien na, nu hier dan daar, om de zwakken nog eens aan de *regels* te herinneren, ook om op de hoogte te blijven van de meest voorkomende fouten. Hebben allen den gedichteerden zin opgeschreven, dan laat de onderwijzer de moeilijke woorden spellen.

Woorden, waarvan de onderwijzer veronderstelt, dat ze door nagenoeg alle leerlingen fout geschreven zullen worden, moeten onder het dicteeren reeds door den onderwijzer behandeld (of

opgeschreven) worden; bijv. »Kinderen, in *Klein-Duimpje* moet ge schrijven wel twee hoofdletters, en tusschen *Klein* en *Duimpje* moet een klein streepje staan, want met die twee woorden wordt één jongentje bedoeld.» — »Kinderen, het woord *vergeetmijnetjes* is één woord; ge moet dus al die lettergrepen aan elkander schrijven.

In de laatste uitgave van de *Woordenlijst der Nieuwe spelling* hebben de verkleinwoorden van *slee*, *snee* en *la* een *t*. Men schrijve dus: *sleetje*, *sneetje* en *laatje*.

§ 63. Verkleinwoorden op *etje*.

tob-be-tje	kam-me-tje	tor-re-tjes
vlag-ge-tje	kom-me-tje	ster-re-tjes
brug-ge-tje	pan-ne-tje	tan-ge-tjes
val-le-tje	man-ne-tje	wan-ge-tjes
bol-le-tje	ben-ne-tje	rin-ge-tjes
tol-le-tje	pop-pe-tje	rol-le-tjes
schil-le-tje	kar-re-tje	bloe-me-tjes

NB. De behandeling als in § 60.

§ 64. Dictée

De vischjes spartelen in het tobbetje.

De kuikentjes eten uit dat pannetje.

Het schuifje viel toe, en het muisje zat in het valletje.

Mietje bracht met het tangetje een kooltje vuur onder het trekpotje.

Het karretje reed vlug over het bruggetje.

Wat is Doortje blij met het ringetje en het vingerhoedje.

Wat een mooi koffiekannetje staat daar!

Dit jongentje teekent poppetjes, het moeten soldaatjes verbeelden.

Truitjes popje heeft een mooi hoedje op met blauwe lintjes en een wit veertje.

Mijn broertje kreeg gisteren een doos met speelgoed. Er was in: een hondje, zes schaapjes, een paardje, drie koetjes, een geitje, een lammetje, een vrouwtje en drie mannetjes. Het vrouwtje was een boerinnetje. Het hondje paste op de schaapjes en het lammetje.

§ 65. OEFENING.

Visch, vischje, visschen, — *bosch, boschjes, bosschen*, — *bloempje, bloemetje, bloemeke*, — *kindeke, boekēke*, — *jongentje, jongskēn*, —

huiskens, - varkentjes, keukentje, molentje, kussentje, lantaarntje, - tobbetje, moedertje, karretje, — wenschje, nichtje, hondje, poppenhoedje, — naadje, Naatje, — sleetje, ratje, raadje, radertjes, kleedjes, kleertjes, — paadje, Paatje, — daagje, loodsje, koetsje, schaatsjes, mandje, erwtsjes, worstje, kunstjes.

NB. De leerlingen geven beurtelings een *zin* op, waarin een dezer woorden voorkomt.

1. In die vaart zwemt veel *visch*.
2. Het *vischje* spartelt tusschen het riet.
3. *Visschen* hebben koud, rood bloed.
4. De vogels zingen in het *bosch*.

§ 66. Zelfst. nw. met **ij**.

bijbel	tijger	rozijn	ijzermijn
vijver	zijde	dozijn	paradijs
ijver	snijder	gordijn	koomenij
cijfer	lijder	venijn	bakkerij
bijlen	spijskaart	ijzer	slachterij
nijptang	vuurpijl	vijl	dieverij
lijmpot	goudmijn	lijst	slijterij
stijfsel	aziijn	vijg	eereprijs
zwijskop	anijs	tijd	tafelwijn
krijtwit	satijn	wijn	patrijzen

NB. Is een woord *opgeschreven* en gespeld, dan worde gesproken over zijn *beteekenis*.

§ 67.

De stijlen van de deur zijn grijs geverfd.

IJzer komt uit de mijnen.

De prijs van de rijst is niet hoog.

Wat een fijne lijst zit er om die schilderij!

In die koomenij verkóopt men vijgen en rozijnen.

Satijn en zijde zijn dure stoffen.

Aan deze zijde van den dijk is een nieuwe bakkerij gebouwd.

Bijlen, vijlen, spijkers en nijptangen zijn van ijzer gemaakt.

Het zwijn wroet in het slijk.

Haat en nijd schaadt altijd.

Een half dozijn en twee is acht.

Wat zijn zij blij: ze krijgen een prijs!

Mijn broer schrijft in een schrift met blauwe lijnen.

Die visschers dragen broeken met wijde pijpen.

§ 68. **Dictée.**

De raven *krijtschen*. Wij zullen het vat *ophijschen*. Frits en Frederik *rijden* schaatsen. Stijntje zal de boterhammetjes *snijsden*. Vlijtge kinderen *krijgen* prijzen. Gijsbert *knijpt* de kat in het donker. De herder *drijft* zijn schapen naar de kooi. Die vischvrouwen *kijven* met elkander. Gladde meubelen moet men *wrijven*. Hij *blijft* na schooltijd hier, om zijn les over te *schrijven*. Dat portret *lijkt* goed. Jakob *glijdt* van den dijk af. Uw jurkje *blijft* mooi in de wasch. De huzaren *stijgen* te paard. De stofwolken *rijzen* omhoog. Wilt gij *zwijgen*, deugniet! Moeder moet nog *stijven* en *strijken*. Die jongens *smijten* met sneeuwballen. Wat moet dit kindje veel *lijden*! Die zieke man *lijdt* o zoo veel pijn! Kwaad gezelschap moet men *mijden*!

NB. De werkwoorden moeten onderstreept worden. Van elk dezer woorden moet gezegd worden, wat het te kennen geeft.

» *Krijtschen* is een woord, dat zegt, wat de raven doen."

» *Rijden* is een woord, dat zegt, wat die jongens doen."

§ 69. Zelfst. naamw. met **ei**.

spoorrein	vleier	fontein
zeisen	dweiltje	aardbeien
eieren	weide	porselein
dienstmeid	heide	kapitein
kleingood	eiland	paleizen
kleinzoon	heidenen	breikous
kleigrond	einde	kastelein
marszeil	keizer	eigendom
meimaand	balein	leisels

§ 70. **Dictée.**

In Mei leggen alle vogels een ei.
 Het meisje vroeg de meid om een dweil.
 Preien zijn kleine uitjes.
 Voor het paleis staat een fontein.
 Reintje heeft weinig zin in het breien.
 De leerlooier bereidt het leer uit huden.
 Met zeisen maait men het gras.
 Die kleine jongen klom over de heining.
 Aan het einde van de weide staat een geit aan een paal.

Met den trein van zessen reien wij af.
 Keizers en koningen wonen in paleizen.
 De jager schoot op de heide een patrijs.
 Die visschers zullen om het eiland heen zeilen.
 Dit hondje zal den blindeman door de stad leiden.
 De agent leidt een dief naar het tuuthuis.
 Wat zijn die aardbeien klein!
 Dit servies is van best porselein.
 De heiden viel voor zijn afgod neer.
 Eikels zijn de vruchten der eikeboomen.
 Balein komt uit den bek der walvischen.

§ 71. Dictionnaire: ei en ij.

De *meid* zal het eten *bereiden*. Durft gij dit jonge paard niet te berijden? Wat moeten die menschen een pijn lijden! De veldwachters *leiden* den beruchten booswicht naar het gerechts-hof. Hij liep dwars over de *hei*. Wij gaan spelen op de *wei*. Zij *zeide*, dat zij aan deze zij van de gracht woont. *Zei* hij, dat zij die zijde gekocht had? De vijand nadert de grenen. Mijn broer is op een groot *karwei*. Die mannen *heien* paleis in den grond. Alida draagt een japon van fijne zijde. Welk jaartijde hebben we in April en *Mei*? Die knapen *scheiden* niet uit met plagen. Die man *eischt* zijn geld. De knecht hijscht het vat omhoog.

NB. De woorden met *ei* worden onderstreept.

§ 72. Moeilijke woorden.

ma-troos	ta-bak	ba-jo-net
ra-dijs	a-gent	pan-ta-lon
pa-pier	a-nijs	pre-di-kant
pa-troon	si-gaar	fa-bri-kant
ka-non	for-nuis	mu-zi-kant
ka-toen	pas-toor	ko-me-die
ka-naal	rab-bijn	po-pu-lier
ka-neel	ci-troen	ad-mi-raal
ka-meel	ja-pon	of-fi-cier
va-lies	ka-juit	ge-ne-raal
ba-ron	me-taal	kor-po-raal
ma-tras	pa-leis	ka-zer-ne

NB. De onderwijzer noemt het woord. Allen schrijven het op de lei. Een der leerlingen spelt het woord en verklaart zijn beteekenis. Allen noemen in *koor* een zin, waarin die beteekenis goed uitkomt. Zie daaromtrent de opmerkingen achter § 46.

Ik zing.	Ik zong.	Ik speel.	Ik speelde.
Ik bouw.	Ik bouw.e.	Ik eet.	Ik at.
Ik dans.	Ik danse.	Ik reis.	Ik reisde.
Ik lees.	Ik las		

De leerlingen geven beurtelings zoo'n tweetal vormen van het werkwoord op, zodat de onderwijzer, na eenige bespreking, een drie- of viertal rijen heeft op bord geschreven. Het is niet moeilijk, de kinderen eenige denkbeelden bij te brengen omtrent het verschil tusschen *tegenw.* en *verleden tijd*. De onderwijzer laat elkens opmerken, welke werkwoorden *wel* van klank veranderen, welke *niet*. De laatste soort krijgt *de* of *te* achter zich. (De termen blijven natuurlijk achterwege.)

§ 74. Werkwoorden, die *niet* van klank veranderen.

Hij schreeuwt.	Hij schreeuwde.
Zij breidt.	Zij breide.
Hij snoept.	Hij snoepte.
Zij schrobt.	Zij schrobde.

NB. Op de beurt moeten de leerlingen zoo'n rij opgeven. De onderwijzer laat telkens het *verschil* opmerken tusschen den vorm van den tegenw. tijd en dien van den verleden tijd.

§ 75. Werkwoorden, die van klank veranderen.

Enkelvoud.

De man leest.	De man las.
Het kind zingt.	Het kind zong.
Deze boer rijdt.	Deze boer reed.
Die knaap steelt.	Die knaap stal.
Marie kruipt weg.	Marie kroop weg.
Johan springt.	Johan sprong.

NB. Beurtelings geven de leerlingen een werkwoord op en een zin, waarin dat werkwoord voorkomt, eerst in den tegenw. tijd; dan in den verleden tijd.

§ 76.

Waarheid, geluk, tegenspoed, hoop, geloof, liefde, gierigheid, vooruitgang, vriendelijkheid, lomphed, duisternis, gezondheid, warmte, hoogte, wijsheid, traagheid, deugd, dood,

levendigheid, spaarzaamheid, winst, schade, dating, rijkdom, jeugd, slordigheid, rust, engel, vriend, overwinning, oorlog, droefheid, overvloed.

NB. De onderwijzer noemt een dezer woorden. Een leerling speelt het. De beteekenis wordt verklaard. Een andere leerling noemt het *tegenovergestelde* begrip. Beide tegenstellingen worden naast elkaar geschreven. Aldus:

Waarheid	—	Bedrog		Geluk	—	Ongeluk.
Tegenspoed	—	Voorspoed		Hoop	—	Wanhoop.

§ 77. **Dictée.** Tegenstellingen.

Is de koffie gerezen of gedaald? Heb liefde voor uw naasten. Haat en nijd schaadt altijd. Op het leven volgt de dood. Is hij uw vriend of uw vijand? Hebt gij gewonnen of verloren? Ik heb noch winst noch verlies. De overwinning is door onze troepen bevochten, de vijand leed de nederlaag. In den zomer is het warm, in den winter is het koud. Tusschen de bergen liggen dalen. De oorlog is gedaan, de vrede is gesloten. Uw zuster is levendig, uw broeder is stil. Oom is driftig, neef Pieter blijft bedaard. Tante is mild, maar haar zuster is gierig.

NB. Te behandelen zooals herhaaldelijk is aangegeven. Zie § 17 en 62.

§ 78. Meervoud.

De kinderen lezen.	Zij lezen.
De vogels vliegen.	Zij vlogen.
De jongens glijden.	Zij gleden.
De boomen buigen.	Zij bogen.
Die mannen spreken.	Zij spraken.
Jan en Piet loopen.	Zij liepen.

§ 79. Werkwoorden, die *niet* van klank veranderen.

Meervoud.

Wij spelen.	Wij speelden.
Wij zorgen.	Wij zorgden.
Wij koken.	Wij kookten.
Wij vouwen.	Wij vouwden.
Wij huppelen.	Wij huppelden.

§ 80. Werkwoorden. Enkelvoud en meervoud.

Verleden Tijd.

e. Het kind speelde.	m. Die knapen <i>sprongen</i> .
m. De kinderen <i>speelden</i> .	e. Marie breide.
e. Die knaap sprong.	m. Marie en Berta <i>breiden</i> .

NB. De werkwoorden, die den meervoudsvorm hebben, moeten onderstreep worden.

Het kind speelde.

De kinderen speelden.

Regel: „Als we van één kind wat vertellen, dan krijgt het werkwoord geen *n*; maar als van *meer* dan één kind iets gezegd wordt, dan moet het werkwoord op *n* eindigen.”

NB. Zonder de namen *onderwerp* en *gezegde* te noemen, worde na het opschrijven van elken zin gesproken over deze twee deelen van elken zin. — *Die knaap sprong.* »Van wien vertellen we iets?» — »Van den *knaap*.” — »Juist. En wat wordt er van den *knaap gezegd?*» — »Dat hij *sprong*.” — »Goed. En waarom zeggen we niet: »Die *knaap sprongen?*» — Op die wijze over den opgeschreven zin sprekende, leeren de leerlingen begrijpen:

1°. dat ook de werkwoorden een enkelvouds- en een meervoudsvorm hebben;

2°. dat het werkwoord enkelvoud is, als één persoon, dier of zaak de handeling verricht.

§ 81. **Dictée.** Moeilijke woorden.

Een ouderwetsch kabinet. Een nieuwerwetsch hoedje. Een nieuw fornuis. Een doelmatige kachel. Een prachtige kanapé. Een dapper officier. Een sappige sinaasappel. Een kolossale kazerne. Een groote diamant. Een oud valies. Een groote komedie. Een verwarmd lokaal. Een kleine kajuit. Een nuttig metaal. Een hooge populier. Een sterke pantalon. Een lekkere sigaar. Een wijd kanaal. Een nieuwerwetsche mantel. Een braaf patroon. Een goed fatsoen.

Heerlijke salade. Beste anijs. Vroolijke muzikanten. Doelmatige fornuizen. Sappige citroenen. Zware kanonnen. Prachtige paleizen. Zware verliezen. Groote radijzen. Kleine konijnen. Lekker perziken. Dikke traliën. Geurige oliën. Witte leliën. Keurige serviezen. Fijne tabak. Gele zijde. Paars katoen.

Mooie karpetten. Keurig behangsel. Lekkere abrikozen. Versche eieren. Forsche soldaten. Gezuiverde petroleum.

NB. In tweeën te behandelen. — De onderwijzer geeft op: »*Een ouderwetsch kabinet*” De leerlingen schrijven het opgegevene op de lei. De onderwijzer vraagt: »Van welk ding hebt ge den naam opgeschreven?” — »Van een KABINET.” — Een der leerlingen spelt het woord.

»En waarom staat het woord OUDERWETSCH bij *kabinet*?” — »Juist, om te kennen te geven, HOE het kabinet is.’ — Een der leerlingen spelt het woord.

Het laatste gedeelte van de taalles worde gewijd aan de *verklaring* van de *beteekenis* der woorden. De wijze, waarop wij en velen met ons dit doen, mogen we na al het voorafgaande als bekend veronderstellen. — Dit gedeelte van de taalles is voor den onderwijzer wel het moeilijkst gedeelte, maar zeer zeker heel nuttig voor de leerlingen. Het doel van het onderwijs in de moedertaal beoogt toch in de eerste plaats, dat de leerlingen *geregeld* hunne gedachten leeren mededeelen. Daar het *schriftelijk* mededeelen der gedachten eerst in de *tweede* helft van den leertijd geheel op den voorgrond treedt, moet in de *eerste* helft van den leerjijd het *leeren* SPREKEN op den voorgrond staan. Ieder gevoelt het: die oefeningen in het *mondeling* uitdrukken van denkbeelden moeten later het *schriftelijk* uitdrukken ten goede komen.

§ 82. Woorden met een *toonlooze* lettergreep in het midden.

goo-che-laar	vo-ge-len	pe-re-boom
hui-che-laar	ap-pe-len	ei-ke-boom
mo-le-naar	en-ge-len	ro-ze-boom
les-se-naar	e-ze-lin	lam-pe-kap
krui-de-nier	paar-de-staart	pij-pe-dop
ste-de-ling	pen-ne-mes	ha-ne-kam
dor-pe-ling	bak-ke-rij	be-re-klauw
zan-ge-res	lo-te-rij	ooi-e-vaar
ka-me-nier	die-ve-rij	koei-e-kop
blin-de-man	koo-me-nij	man-ge-len

NB. Wanneer het woord is geschreven en gespeld, worde gesproken over zijn *beteekenis*.

§ 83. Dictée.

Op den lessenaar ligt een pennemes.
De pijpekop ligt achter de lampekop.
Het licht in de kooenij brandt flauw.
De kruidenier verkoopt koffie en thee.

Naast die bakkerij bouwt men een slachterij.
 Thomas, de zoon van den molenaar, blijft thuis.
 Theodoor, de oudste zoon van den metselaar, leert timmeren.
 Die goochelaar haalde wel twintig eieren uit zijn hoed.
 Die blindeman loopt te bedelen.
 De mevrouw roept haar kamenier.
 Deze juffrouw is de zuster van den hovenier.
 Op die weide bloeien de madeliefjes.
 Snoeperij voert tot dieverij.

§ 84. Kunnen.

ik KAN
 gij KUNT
 hij KAN.
 zij KAN
 het KAN

wij KUNNEN
 zij KUNNEN

Oefening.

De onderwijzer schrijft het bovenstaande op bord. Ieder dezer vormen moeten de leerlingen, elk voor zich, eenige malen in een zin plaatsen, aldus:

1. Ik kan al breien.
2. Ik kan nog niet haken.
3. Ik kan het u niet zeggen.
4. Ik kan niet best zien.
5. Ik kan het wel mis hebben.
1. Gij kunt het niet weten.
2. Gij kunt mooi teekenen.

§ 85. Samengestelde zelfst. naamw.

melkschotel	vuilnisbak	boerenzoon	koeienstal
inktkoker	tafelschel	boerendochter	messenbak
regenton	tarwemeel	boerenwoning	ossenvleesch
wagenspoor	roggebrood	heerenhuis	pijpenmand
molenroe	beukeboom	paardenstal	brievenbus.

NB. Na eenige bespreking geven de kinderen beurtelings zoo'n samengesteld woord op, en spellen het. Bij het spellen moeten telkens de *lettergrepen* opgenoemd worden; dit is een goed hulpmiddel voor 't *afbreken* der woorden — Wat *woordverklaring* betreft, zie § 23.

§ 86. **Dictée.**

Jan brengt een briefkaart naar de brievenbus. De keukenmeid zet de aschschop en de aschbak achter het fornuis. De schoenborstel is gemaakt van varkenshaar. Die schoenen zijn van kalfsleer gemaakt. Truitje haalt het theeservies uit de glazenkast. De petroleumkan staat onder de aanrechtbank. De veldwachters pakten van ochtend twee wilddieven. Schrijfpapier is duurder dan stroopapier. Achter de kaarsenfabriek staat een glasblazerij. Zet dat koffiemolentje en dat presenteer-trommeltje in de keukenkast. In een huurhuis moet men huishuur betalen.

§ 87. **Dictée.** *Kunnen, mogen, willen.*

Wij *kunnen* al lezen. Wij *kunnen* nog geen Fransch spreken. Gij *kunt* het mij wel zeggen. *Kunt* gij mooi schrijven? Ik *kan* tamelijk schrijven. Zij *kan* dansen. Gisteren *konden* wij onze sommen niet maken. Ik *kon* van ochtend mijn les niet leeren. *Kondt* gij gisteren niet komen? Hij *kon* wel komen.

Wij *mogen* niet babbelen. Gij *moogt* niet schreeuwen. Ik *mag* niet te laat komen. Jan *mag* niet naar huis. Gij *moogt* niet vloeken. Gisteren *mocht* ik niet uit. Mijn zuster en ik *mochten* de stad uit.

Jan *wilde* naar mij toe komen, maar hij *mocht* niet van zijn vader. Ik heb niet *mogen* dansen. Ik *wil* wel komen, maar mijn kameraad *wil* niet. Piet, *willt* gij niet naar mij hooren? Gisteren *wou* hij uitgaan, maar ik *wou* het niet hebben.

NB. Zie de opmerkingen achter de volgende §.

§ 88. **Dictée.** *Moeten, weten, durven.*

Wij *moeten* opletten. Ik *moet* het babbelen laten. Gij *weet* niet veel, Johan! Ik *weet* wat ik *weten* moet. Ik wil wel, maar ik *durf* niet. Jan *durft* wel, maar hij wil niet. Die knapen *durven* veel te doen. Marie heeft niet *gedurfd*. Truitje heeft het niet *geweten*.

Gisteren *moest* ik een boodschap doen. Marie *moest* achttien naadjes breien. Die knapen *moesten* van morgen school blijven. Wij *moesten* van ochtend een versje leeren. Ik *wist* het niet. Jan *wist* het wel, maar hij heeft mij niets gezegd (gezegd).

Wist gij nergens van, Hendrik? Wij *wisten* niet, wat wij doen *moesten*. Ik *dorst* (durfde) niet over die sloot te springen. Piet en Hein *dorsten* (durfden) wel. Waarom *dorst* gij niet?

NB. Deze *werkwoorden* worden in vele dialecten verkeerd uitgesproken. Daarom moeten deze werkwoorden, die zoo vaak gebruikt worden in de volkstaal, in afzonderlijke dictée's behandeld worden — Is een zin opgeschreven, dan worde gesproken over de spelling van woorden, waarin de leerlingen fouten gemaakt (kunnen) hebben. Dan laat de onderwijzer dien zin uitspreken in het dialect der woonplaats. De onderwijzer wijst op het onderscheid tusschen spreektaal en schrijftaal †). Vervolgens lezen de kinderen dien zin nogmaals met de juiste uitspraak der woorden. — Is het dictée af, dan worde het in zijn geheel nog eens gelezen en besproken.

In een volgend taaluurtje geeft de onderwijzer — zoo hij het noodig acht — dit dictée nogmaals. Hij leest het dan achter elkander, en spreekt de woorden uit, zooals het dialect der woonplaats aangeeft. De leerlingen moeten dan uit de verkeerde uitspraak tot de goede komen. Deze oefeningen moeten en voor het juist spreken en voor het juist schrijven veel nut geven.

§ 89. OEFENING.

De kinderen geven beurtelings zinnen op, waarin achtereenvolgens voorkomen: ik zal; ik zou; hij zal; hij zou; het zal; het zou; wij zullen; wij zouden; gij zult; gij zoudt; zij zullen; zij zouden.

NB. Iedere uitdrukking kome in 2 flinke zinnen. — Zie de opmerkingen achter § 88.

§ 90. OEFENING.

Insgelijks met de vormen van *zijn* en *hebben* in den Onvolm. Tegenw. en den Onvolm. Verleden Tijd.

§ 91. OEFENING.

Insgelijks met de vormen van *brengen*, *denken*, *doen*, *gaan* en *staan* in den Onvolm. Verleden Tijd.

†) Wij raden aan, bij de behandeling van schier ieder dictée op dit onderscheid te wijzen. Er zijn gebreken in het dialect, die bijna niet te verbeteren zijn, maar er zijn ook gebreken in, die wel verholpen kunnen worden. Natuurlijk hebben wij voornamelijk die laatste soort op het oog.

§ 92. Moeilijke woorden.

<i>citroen</i>	<i>chocolade</i>	<i>locomotief</i>
<i>cijfer</i>	<i>christen</i>	<i>station</i>
<i>lucifer</i>	<i>Christina</i>	<i>telegraaf</i>
<i>cent</i>	<i>Carolina</i>	<i>vacantie</i>
<i>chef</i>	<i>Cornelia</i>	<i>parasol</i>
<i>Chinees</i>	<i>rails</i>	<i>paraplu</i>
<i>manchetten</i>	<i>conducteur</i>	<i>horloge</i>
<i>seconde</i>	<i>waggon</i>	<i>militair</i>
<i>courant</i>	<i>buffet</i>	<i>politie</i>

§ 93. **Dictée.**

De locomotief loopt op de rails. De conducteur haalt de kaartjes op. De omnibus komt van het station af. Een parasol is kleiner dan een paraplu. De oudste broer van Christina Ankers is een militair. De politie zorgt in de stad voor de orde. Zweedsche lucifers zijn onschadelijk. Drie citroenen kosten achttien centen. Elisabeth naait de manchetten op de machine. In China groeit de thee. Houdt zusje veel van chocolade? Thomas Walderen gaat in de vakantie logeeren bij zijn neef Christiaan. Met trommelslag en blij gezang marcheeren wij recht goed! In dien winkel staan horloges en pendules voor de glazen.

§ 94. Hoofdletters.

„Elke jongen heeft een eigen naam. Waarom? Om hem te onderscheiden van andere jongens. — Waarom heeft elk mensch een eigen naam? — Om de menschen van elkander te kunnen onderscheiden. — Die namen schrijven we met *hoofdletters*.”
Voorbeelden. —

„Elke stad en elk dorp heeft ook een bijzonderen naam.”
Voorbeelden.

„Waarom heeft onze woonplaats een eigen naam? — Juist. Zegt allen na: „Onze gemeente heeft een eigen naam, om ze te onderscheiden van andere gemeenten.” — Wie kan op bord schrijven de namen van de drie grootste gemeenten van ons land? Jan, doe gij dit eens.”

„Alle rivieren, kanalen, vaarten en grachten hebben ook een eigen naam.” Voorbeelden uit de omgeving bespreken.

„Om de straten, pleinen en singels onzer woonplaats van elkander te kunnen onderscheiden, heeft men ze ook bijzondere namen gegeven.” Voorbeelden. De namen van enkele straten, pleinen en wandelplaatsen worden opgegeven, gespeld en op bord geschreven. Opgemerkt wordt, dat ook deze een hoofdletter krijgen.

Op dezelfde wijze worde gesproken over de *eigennamen* van landstreken, landeu en zeeën, van honden en paarden, van heuvels en bosschen, enz. Zooveel mogelijk worden voorbeelden uit de omgeving gekozen.

Dictée.

- De Rijn is een rivier, de Maas ook.
- De hoofdstad van Nederland heet Amsterdam.
- Onze koningin heeft een paleis in het Haagsche bosch.
- De lange turf heet ook wel Friesche turf.
- De Goudsche pijpen komen uit Gouda.
- De Haarlemmer olie is overal bekend.
- De Blinkert is een hoog duin bij Haarlem.
- De Zeeuwsche aardappelen en de Hollandsche boter zijn wel bekend.
- De Zwolsche boot gaat over de Zuiderzee.
- Bij Den Helder liggen groote oorlogschepen.
- In Den Haag staat het standbeeld van Willem den Zwijger.
- Op den Dam en in de Kalverstraat zijn prachtige winkels.
- Aan de Boompjes ligt de stoomboot Londen.
- Te Vlissingen is Michiel De Ruiter geboren.
- Cornelia vertelt aan haar zusje Kato het sprookje van Roodkapje.
- Nederland grenst aan België en Duitschland.

§ 95. Dictée.

- Uw neef heet Jan Lelie.
- De knecht van oom Frans heet Pieter Mulder.
- De heer L. Leopold woont in Groningen.
- De heer H. A. M. Roelants woont in Schiedam.
- De Duitschers zijn zuinig en werkzaam.
- Door het Noordzeekanaal varen veel Engelsche booten.
- Willem Van Veldenstein houdt veel van Beiersch bier.
- De Italiaan sloeg met kracht op de Turksche trom.

Mijn vader leest het Nieuws van den Dag.
 December, Januari en Februari zijn de drie wintermaanden.
 Het hondje van Betsy heet Fanny.
 Jozef werd Onderkoning van Egypte.
 Adam en Eva kregen twee zonen: Kain en Abel.
 Zutphen ligt in Gelderland aan den IJssel.
 Onze koning heet Willem de Derde.
 De koningin van Engeland heet Victoria.
 Het Zweedsche ijzer is heel best.
 In het logement de Zwaan is mijn oom gelogeerd.
 De Amsterdammers houden veel van hun Vondelspark.
 Toen kwam Klein-Duimpje aanstappen op de laarzen van
 den Wildeman.
 Op den 15den van Bloei maand ging ik op reis naar
 Zwitserland.

Scheveningen is een beroemde badplaats.

NB. Is een zin gedictieerd en opgeschreven, dan worde gesproken
 over de *eigennamen*, die er in voorkomen. De leerlingen moeten
 dan beurtelings aangeven, waarom dit of dat woord een *eigen-*
naam is.

§ 96. OEFENING.

De onderwijzer geeft op een dictée, waarin veel eigennamen
 (van menschen, gemeenten, grachten, straten, pleinen, wandel-
 plaatsen, logementen, bijzondere gebouwen, kanalen, rivieren,
 meren, wegen, heuvels, bosschen, enz.) voorkomen, die in de
 omstreek zijner woonplaats voorkomen.

Voor Amsterdam bijvoorbeeld in dezen trant:

*De Landswerf ligt bij Kattenburg in het Oosterdok. Onze
 diergaarde heet Natura Artis Magistra. De tram loopt van de
 Plantage naar de Leidsche poort. Achter het Muiderbosch ligt de
 Oosterbegraafplaats. Op den Dam ziet men: de Beurs, het Paleis
 des Konings, de Nieuwe kerk en nog andere mooie gebouwen. Op
 den Westerdoksdijk is een zweminrichting. Het Paleis voor Volks-
 vlijt staat op het Frederiksplein. De Amerikaansche bazar is in de
 Utrechtsche straat. Het standbeeld van Joost Van den Vondel staat
 in het Vondelspark. Het Amstel-hôtel staat bij de Hooge sluis.*

NB. In een volgend taaluoortje mogen de leerlingen beurtelings zulk
 een zin opgeven, die door allen wordt opgeschreven.

§ 97. OEFENING.

De leerlingen geven beurtelings op een *werkwoord* van drie of meer lettergrepen. De opgever spelt het en allen schrijven het op. Is het woord opgeschreven, dan worde gesproken over zijn beteekenis.

§ 98. OEFENING.

De leerlingen geven beurtelings een *zelfst. naamwoord* op van vier of meer lettergrepen.

§ 99.

De onderwijzer geeft op een dictée, waarin veel woorden voorkomen, die door den invloed van het *dialect* vaak foutief uitgesproken en geschreven worden.

NB. De onderwijzer spreekt onder het dicteeren die woorden uit, zooals ze door de volksklasse zijner woonplaats uitgesproken worden. Is de zin opgeschreven, dan moeten enkele leerlingen beurtelings hem lezen. De onderwijzer tracht dan de goede uitspraak der woorden te bevorderen. Wij raden iederen onderwijzer aan, een tien- of twaalfstal dictée's te maken, waardoor hij het meest-hinderlijke in het dialect kan bestrijden. Zoo'n stel dictée's worde dan bij poozen eens gebruikt.

§ 100. Dictée. Het Afkappingsteeken.

1. Die 't *goede* doet, dien gaat het goed.
2. 's *Morgens* stond ik vroeg op, en 's *avonds* ging ik laat naar bed.
3. 's *Winters* ben ik warm gekleed.
4. Ik sta 's *zomers* vroeg op.
5. Die dame gaat altijd 's *middags* wandelen.
6. Op 't *groene gras* heb 'k gedarteld,
In 't *diepe water* mij verfrischt.
7. „Moeder, 'k heb zoo'n grooten honger,”
Riep 't *kind* zoo snikkend uit.
8. 't *Regent*, 't waait en 't onweert.
9. 'k Zei toen zacht: „*dat's* goed, mijn kind!”

NB. De onderwijzer schrijve onder het bespreken van een opgeschreven zin den *onverkorten* vorm op het bord.

§ 101. **Dictée.** Toonlooze klanken.

Wat een *leelijk* hoedje heb-je (*hebt gij*) op, Marie! *We* liepen toen *schielijk* naar den *eerlijken* man toe. *Dikwijls* lei (*legde*) het *zuinige* Doortje een centje weg. *Achter* dat *bosch* is een *liefelijk* plekje. *Gij* hebt *bijzonder* mooi geschreven! *Mijn* oom doet veel voor *zijn* neven en nichten. Frits, hoe heet *uw* (*je*) vader? Op de *verkoopning* kocht buurman een *ouderwetsch* kabinet. *Wij* rijden nu over een *hobbelig* pad. *Wie kan raden mijn raadseltje?* *Gij* moet kwaad gezelschap *mijden*, *Pieterbaas!* De ballen rollen tegen de *kegels* aan. Die kok kan een *heerlijk* maal bereiden. *Mogelijk* hebt ge gelijk. Hij is *waartijk* een *oppassende* jongen. De *visscher* had heel wat *vis-schen* gevangen. *Johannes* heeft geen gelijk.

NB. Op het lezen dier zinnen worde bijzonder gelet.

VIERDE HOOFDSTUK.

INLEIDING.

Na al het voorafgaande achten wij den tijd gekomen, aan te vangen met de *zinsontleding* en het *maken van opstellen*. Wat betreft de *zinsontleding*, waarmede we in den »Tweeden kring» zullen beginnen, mag de belofte niet overbodig geacht worden, dat wij niet te veel in eens zullen geven. En wat de *stijloefeningen* betreft, we zullen trachten, deze te verbinden aan *dictée's*. Een kind heeft nog geen eigen stijl, althans niet een kind der middelklasse. Ons doel is, vele dictée's zoo in te richten, dat ze, behalve ter versterking van taal- en spelregels, tevens dienen, om den kinderen te laten zien, hoe men op eenvoudige wijze geregeld zijn gedachten over het een of ander onderwerp moet mededeelen. Eerst een *dictée* over een zeker onderwerp, dan een *eigen opstel-letje* over hetzelfde onderwerp. Op de volgende bladzijden geven we een negental opgaven in dien trant. Zij dienen als inleiding tot den »Tweeden kring» en tevens als proeve van de wijze, waarop we in vele paragrafen de stof zullen behandelen.

---

§ 102. **Dictée.** Koren, meel, brood.

De boer ploegt het land om. Over het omgeploegde land strooit hij het zaad. Dan gaat hij eggen, om het zaad in den grond te krijgen. God geeft regen en zonneshijn. Al de zaadjes in den grond beginnen te zwellen. Er komen worteltjes uit de zaadjes. Die worteltjes halen voedsel uit den grond. Dan komen er kiempjes uit den grond. Die kiempjes worden halmen. De zon schijnt er op. De regent valt er op. Boven elken halm komt een aar. In die aar groeien de graankorreltjes boven en naast elkander. In Augustus worden de halmen geel. Het koren is dan rijp. Dan laat de boer het koren maaien. Vrouwen en meisjes binden het koren tot schoven. Die schoven worden dan op wagens naar de schuren gebracht. In den winter wordt het koren gedorscht. De graankorrels worden dan in zakken gedaan. De boer verkoopt het graan. De molenaar maalt de graankorrels tusschen twee zware steenen fijn. De bakker doet melk en gist in het meel. Hij maakt er deeg van. Hij maakt zijn oven heet. Van het deeg maakt hij vormen. Die vormen gaan den oven in. De deur van den oven gaat dan dicht. Een poosje later is het brood gaar. De bakker haalt de brooden uit den oven. Die brooden verkoopt hij aan de menschen.

NB. In tweeën te behandelen. Wij raden aan, den kinderen een afzonderlijke *lei* voor het taalwerk, beter is 't een blaadje papier met een pen of potlood, te geven, opdat ze ten slotte het geheele opstelletje vóór zich hebben. Nadat enkele leerlingen het beurtelings gelezen hebben, lezen allen het in *koor*.

De onderwijzer zal opgemerkt hebben, dat we in den regel ENKELVOUDIGE zinnen hebben gebruikt. Het zal wel niet noodig zijn, hiervoor redenen aan te geven.

Wil de gebruiker dezer serie dit opstelletje uitbreiden of inkrimpen, al naar mate de ontwikkeling zijner leerlingen is, — ons is dit natuurlijk wel. Alleen raden wij aan, steeds enkelvoudige zinnen te gebruiken.

Wil de onderwijzer met de leerlingen te zamen dit opstelletje maken, door hen beurtelings een zin te laten opgeven, — wij kunnen niet anders dan deze wijze van behandeling aanraden.

Na het dicteeren van elken zin zie de onderwijzer het werk van enkelen na, om, als de zin door allen opgeschreven is, te kunnen oordeelen over de fouten, die gemaakt zijn. De moeielijkste woorden worden dan óf gespeld, óf — wat op den langen weg beter is — alleen besproken met het oog op verkeerd gekozen letters. De leerlingen verbeteren hun eigen werk.

Alle werkwoorden staan in den *tegenw. tijd*.

§ 103.

De leerlingen maken, elk voor zich, een opstelletje over het onderwerp:

KOREN, MEEL, BROOD.

NB. *Enige*, zoo niet *vele* leerlingen zullen uit het vroeger besproken en gelezen opstel enkele zinnen geheel of gedeeltelijk onthouden hebben en die dus opschrijven. Dit is juist, wat wij met die dictée's bedoelen: het kind heeft dan steunpunten voor den gedachtengang. En de onderwijzer heeft daardoor gelegenheid, te zien, of zijne besprekingen van het vorige taaluurtje (voor spel- en taalregels) vruchten dragen.

§ 104.

De onderwijzer dicteert een door de leerlingen gekend versje uit de bundeltjes van Gouverneur, Heye, Diederik of anderen. Is een regel gedictieerd en opgeschreven, dan worde gesproken over de moeilijkste woorden, met toepassing van de reeds geleerde regels. Woorden, waarin de kennis van spel- of taalregels verondersteld wordt, die nog niet behandeld zijn, worden vóór het opschrijven van een versregel reeds besproken. — In een volgend taaluur schrijven de leerlingen hetzelfde versje *uit het hoofd* op de lei of op papier. Onder dit opschrijven heeft de onderwijzer gelegenheid, de minstgevorderde leerlingen nog eens *hoofdelijk* onder handen te nemen bij het schrijven der moeilijkste woorden van het versje. Hebben allen het versje opgeschreven, dan worden de leien of schriften verruild, regel voor regel wordt besproken, en de fouten worden aangeteekend. Ten slotte worde dan het versje door enkele of alle leerlingen gelezen of opgezegd.

NB. Het zoo nu en dan dicteeren van een versje heeft ook dit voordeel, dat de leerlingen de *verkortingen* en dus ook het gebruik van het *afkappings-* en het *samentrekkingsteeken* leeren kennen.

§ 105. **Dictée.** De Hond.

De hond heeft vier pooten. Daarom is de hond een viervoetig dier. De hond krijgt levende jongen. Daarom is de hond een zoogdier. De hond heeft een baas. Daarom is de hond een huisdier. Hij houdt veel van zijn baas. Hij helpt zijn baas trouw. Hij doet alles wat zijn baas hem zegt. Zijn baas geeft hem eten en drinken. De hond is zeer blij met een kluijfe. Wel een uur kan hij dan knabbelen in een

stil hoekje. Hij begint te grommen, als je dan te dicht bij hem komt.

De hond is een goed beest. Ik wil hem nooit plagen. Hij kan ook boos worden. Hij heeft scherpe tanden. Hij is ook waakzaam. Op het boerenerf loopt hij 'snachts rond. Als er een dief komt, begint hij te blaffen. Komt de dief op het erf, dan valt hij hem moedig aan.

De hond is ook een schrander dier. Hij helpt den herder. Hij loopt om de kudde heen. Hij houdt de schapen bij elkander.

De jager heeft ook honden noodig. Zij achtervolgen het wild en pakken het beet. Dan brengen zij het bij den jager.

De honden kunnen aardige kunstjes leeren. Laatst wierp een heer zijn wandelstok in de vaart. Zijn hond sprong dadelijk in het water. Hij haalde den stok er uit. Groote honden halen wel eens kinderen uit het water.

NB. In de volgende taalles maken de kinderen een eigen opstelletje over den *Hond*.

§ 106. **Dictée.**

Overschie, 3 Augustus, 1876.

Waarde Broer en Zuster!

Mijn Pieter heeft in de volgende week vacantie. Hij zegt, dat uw Willem dan ook vacantie heeft. Ik moet dezen Zaterdag toch in Amsterdam wezen. Ik kom dan bij U aan. Kan Willem dan met me meegaan voor 14 dagen? Mijn appels en peren worden rijp.

Mijn vrouw, mijn kinderen en ik zijn allen gezond en wel. Onze Piet heeft al een rekenboek. Ook begint hij aardig te lezen en te schrijven. Onze Marietje kwam gisteren met haar eerste boek thuis. Wat was het kind blij! Onze jongste is een klein maar lief kindje. Ze heeft al vier tandjes. Ze loopt al langs de stoelen.

De groete van ons allen. Tot Zaterdag!

Uw liefh. broeder,

M. VERSTRATEN.

NB. Te begrijpen is het, dat de onderwijzer niet aan de namen »Overschie en Amsterdam» gebonden is.

Na het dicteeren van elken zin wordt over de spelling van enkele woorden gesproken.

Steeds moeten de leerlingen rekenschap geven van de regels. »Waarom schrijven we *Pieter* met een hoofdletter?» — »*Pieter* is een eigen naam, om dien jongen te kunnen onderscheiden van andere jongens.»

Is de brief in behoorlijken vorm opgeschreven, dan worde eerst gesproken over den *inhoud* van den brief. Allerlei opmerkingen volgen dan. Vervolgens wordt de brief door enkelen beurtelings gelezen. Dan lezen allen dien brief in *koor*. De onderwijzer doet opmerken, dat de brief uit *twee* gedeelten bestaat, en dat het tweede gedeelte op een nieuwen regel beginnen moet. Het *slot* begint ook op een nieuwen regel. Eindelijk mag een enkele leerling den inhoud van den brief in eigen zinnen (*mondeling*) teruggeven.

In een volgend taaluur schrijven de leerlingen dien brief met hun eigen bewoordingen. Enkele leerlingen mogen hun brief hardop voorlezen. Alle brieven worden nagezien.

§ 107. **Dictée.**

Overschie, 7 Augustus, 1876.

Lieve Ouders!

Oom Maarten en ik stapten te Delft uit het spoor. De knecht van oom stond aan het station met een mooi wagentje. Te 6 uren kwamen we op de boerderij aan. Oom heeft een mooie boerderij. Achter de stallen zag ik den boomgaard al. Neef Pieter kwam dadelijk aanloopen, nicht Marietje ook. Tante Ka was aan het maken van de kaas bezig. We gingen allen naar binnen. Ik moest van U en van zusje wat vertellen. Toen we gegeten hadden, maakte ik mijn pakje los. Wat was Pieter blij met den bromtol! Het prentenboekje gaf ik aan Marietje. Zij kon van de prentjes heel wat vertellen. Het kleine Truitje kreeg het poppetje. Een uur lang ging het lieve kind er zoet mee spelen.

Oom heeft een grooten hond. Ik ben nu niet meer bang voor hem. Turk loopt steeds met ons mee. Oom heeft 24 koeien en 10 schapen. Een lammetje loopt op het erf rond. Een lief beestje is het. In den boomgaard zijn we al viermaal geweest. Oom slaat de appelen voor ons af.

Dag lieve Ouders! Dag zusje! De groete van oom en tante. Overmorgen schrijf ik weer.

Uw liefh. zoon,

C. ANKERS.

NB. Te behandelen als in § 106 is aangegeven.

§ 108. **Dietée** De poedel van Karel.

Karel wandelde eens buiten de poort langs de rivier. Hij hoorde het keffen van een hondje. Drie jongens wilden het beestje verdrinken. Karel had medelijden met het hondje. Hij werd boos op de jongens. Hij joeg de jongens weg. Hij nam het beestje op den arm. Het bloed liep het beest langs den nek. Karel waschte het beest af. Hij deed zijn zakdoek om den hals van het hondje. Het likte Karels handen.

Karel ging naar huis toe. Zijn vader en moeder zeiden, dat hij het hondje houden mocht. De vader kocht een mandje. De moeder zocht een oud kussentje op. Karel gaf het hondje wat eten en drinken.

Het hondje is nu een hond geworden. Alle dagen zien we Karel voorbijgaan. Zijn mooie poedel loopt dikwijls met hem mee. Poedel houdt veel van zijn jongen meester. Poedel is een schrander en gehoorzaam dier. Karel heeft veel plezier van hem.

NB. In een volgend taaluur maken de leerlingen een eigen opstel over hetzelfde onderwerp.

§ 109.

Klok, brandspuit, latafel, stoomboot, perzik, inkt, kanaal, woestijn, eiland, paardenmarkt, kaarsenfabriek, jenever, wijn, loods, rivier, moestuin, logement, duinen, dorschvlegel, laken, linnen, katoen, zijde, honing, zon, Azië, Gelderland, Londen, bosch, kazerne, generaal, lijnolie, goud, vesting, heide, zaal, kerk, school, ziekenhuis, gort, levertraan, mof, overjas, Haarlemmermeer, weiland, bouwland, polder, haaien, snoeken, sluis, laan, veulen, kalf, boer, prins, prinses.

De onderwijzer noemt het woord. Een der leerlingen geeft een zin, waarin de beteekenis van dat woord verklaard wordt. Na eenige bespreking schrijven de leerlingen dien zin op. Het woord, welks beteekenis verklaard wordt, moet onderstreept worden. Is een zin opgeschreven, dan worde over de spelling van enkele woorden gesproken. De reeds geleerde spel- en taalregels worden dus gedurig behandeld.

Eenige voorbeelden:

1. Een klok is een werktuig, dat den tijd aanwijst.

2. Een *latafel* is een kast met laden, waarin schoon goed bewaard wordt.
  3. Een *perzik* is een sappige steenvrucht.
  4. *Inkt* is een vloeistof, waarmede we schrijven.
  5. Een *woestijn* is een groot land, waarin men niets vindt dan zand.
  6. Een *loods* is een man, die de schepen in de haven brengt.
  7. Een *logement* is een gebouw, waarin reizigers overnachten.
  8. *Zijde* is een stof, die bereid wordt uit het spinsel van de zijderups.
  9. De *zon* is een hemellichaam, dat ons licht en warmte geeft.
  10. *Gelderland* is een provincie van Nederland.
  11. Een *vesting* is een paats, die door wallen en grachten omringd is.
  12. Een *kerk* is een gebouw, waarin de menschen hooren spreken over God.
  13. De *Haarlemmermeer* is een drooggemalen plas.
  14. *Weiland* is land, waarop de koeien en schapen en paarden hun voedsel zoeken.
- NB. In 2 of 3 keeren te behandelen.

Zijn deze woorden op de aangegeven wijze door onderwijzer en leerlingen samen behandeld, dan geve in een volgende les de onderwijzer een twaalfstal dezer woorden op, waarvan de leerlingen dan, ieder voor zich, omschrijving van de beteekenis geven.

§ 110. **Dictée.**

Overschie, 9 Aug., 1876.

Lieve Ouders!

Volgens belofte schrijf ik U weer een brief. Ik heb van morgen voor een kwartje postzegels gehaald op het dorp.

Gisteren zijn neef en ik met oom naar Rotterdam geweest. Wat is het daar druk! De spoor loopt dwars door de stad heen. O, zooveel schepen lagen er in de rivier de Maas! Twee bruggen liggen er over die breede rivier: een voor de spoortreinen en een voor voetgangers.

Van morgen zijn we met oom wezen visschen in de Schie. Ik ving drie baarsjes en zes vorentjes. Oom ving veel visch.

Oom ving ook een snoek van wel zeven pond. Oom wou, dat alle snoeken het water uit waren.

Straks gaan we met oom varen in een zeilschuitje. Piet brengt het zeil al in de schuit. Oom is naar het land geweest. Daar komt hij al aan. Een lekker windje waait. 't Is vandaag weer warm geweest!

Hartelijk gegroet, lieve Ouders! Dag zusjelief!

Uw liefh. zoon,

C. ANKERS.

§ 111. OEFENING.

1. De kruiden zijn gedroogd.
2. De gedroogde kruiden.
1. De knapen zijn gestraft.
2. De gestrafte knapen.
1. De pap is geroerd.
2. De geroerde pap.
1. De les is geleerd.
2. De geleerde les.

NB. De onderwijzer of een leerling noemt van elk tweetal uitdrukkingen de eerste. Een der leerlingen noemt de volgende. Te begrijpen is het, dat de onderwijzer, voordat de leerlingen beginnen te schrijven, eenige tweetallen op *bord* moet schrijven en bespreken. Is een zin genoemd — bijv. »De les is geleerd” — dan vraagt de onderwijzer: »met welke letter eindigt *geleerd*?” — De leerling antwoordt: »*Geleerd* moet een *d* hebben, want we zeggen: »De *geleerde* les.”

§ 112. Ter verklaring.

Een naburig dorp, een afgelegen dorp, een stil stadje, een levendige stad, een drukke markt, een jaarlijksche markt, een aanzienlijk heer, een onaanzienlijk gebouw, een uitgestrekt bosch, een klein plantsoen, een schaduwrijk plekje, een schaduwloos pad, een liefelijk oord, een armoedig gehucht, een welvarend dorp, een nieuwe wijk, een talrijk kroost, een klein gezin, een krankzinnig mensch, een lichtzinnige jongeling, een looze guit, een domme streek, een rappe hand, een scherp verstand, een boeiend verhaal, een spraakzaam man, een speelziek meisje, een vroolijk gezelschap, een treurige stoet, een gevederde zanger, een weetgierig kind, een nieuwsgierig Aagje.

NB: In tweeën te behandelen.

De onderwijzer noemt een dezer uitdrukkingen. Hij spreekt over de beteekenis. De leerlingen trachten beurtelings in een goeden zin de beteekenis aan te geven. De beste der genoemde zinnen — zoo noodig, door den onderwijzer nog verbeterd — wordt opgenoemd en opgeschreven. Is die zin opgeschreven, dan moet een enkele leerling nogmaals — natuurlijk niet van de lei af — de beteekenis van het opgegevene verklaren. Dan spreekt de onderwijzer over de fouten, die hij in 't werk van enkelen heeft opgemerkt. Alle leerlingen verbeteren dan hun eigen fouten. Is het dictée af, dan worden de zinnen in *koor* gelezen.

In een volgend lesuur schrijft de onderwijzer dezelfde uitdrukkingen op *bord*. De leerlingen maken dan, ieder voor zich, zinnen, waarin ze de beteekenis van het opgegevene verklaren.

§ 113.

Amsterdam, 12 Augustus, 1876.

Lieve Cornelis!

We hebben uw brieven ontvangen. Wel Cornelis, wat een plezier hebt Gij bij oom Maarten in Overschie! Ik zou ook wel eens in den boomgaard van oom willen wezen. Vader en moeder hebben zitten lachen om uw brief. Was-je niet bang voor dien grooten snoek?

Ik ben in de vacantie nog maar één dag wezen wandelen. Met tante Sofie ben ik toen naar Artis geweest. 't Was deze week te warm om veel te loopen. Ik heb maar zitten haken of breien. Voor moeder maak ik een lampekleedje.

Morgen gaan vader en moeder en ik een dagje naar het Baarnsche bosch. Nicht Betje gaat ook mee. We zullen onze springtouwjes niet vergeten.

De groete van vader en moeder en mij. Groet oom en tante van ons. Zeg Piet ook goeden dag, en de nichtjes ook.

Schrijft Ge morgen weer, broertje? Eet maar niet te veel appelen. Wees voorzichtig bij het water.

Uw zusjelijef,

DOORTJE ANKERS.

NB. De wijze van behandeling zij gelijk aan die van de vorige briefjes.

INHOUD.

EERSTE AFDEELING.

Het eenlettergrepig woord.

EERSTE HOOFDSTUK.

DE BEGINLETTERS.

	Bladz.
§ 1. m en n	11
» 2. k	11
» 3. t	11
» 4. h	11
» 5. j en w	11
» 6. l	12
» 7. r	12
» 8. g	12
» 9. p	12
» 10. b	12
» 11. b en p	12
» 12. d	12
» 13. t en d	12
» 14. s en z	13
» 15. f en v	13
» 16. sch en schr	13
» 17. st en str	13
» 18. sl, sm, sn	13
» 19. sp, spr, spl	13
» 20. kl, kr; kn, ku	14

Bladz.

§ 21. gr en gl	14
» 22. dw, tw, dr, tr	14
» 23. bl, pl, br, pr	14
» 24. fl, fr, vl, vr	14
» 25. wr, zw	14

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE SLOTLETTERS.

» 26. w	18
» 27. b en p, d en t	18
» 28. Dictée	18
» 29. eh en g	18
» 30. sch en s	18
» 31. Dictée	19
» 32. lg; rg, ng	19
» 33. nk, rk, lk	19
» 34. rn, lm, rm	19
» 35. Dictée	19
» 36. Dictée	19
» 37. vraag, antwoord	20
» 38. lf, rf	20

	Bladz.		Bladz.
§ 39. lp, rp, mp, sp.	20	§ 62. ou en au	26
» 40. ds, ps, ts, ks, ms, ns, ls, rs.	20	» 63. Oefening: eu en ui	26
» 41. Dictée	20	» 64. Oefening: w	26
» 42. Dictée	20	» 65. Oefening: sch en s	26
» 43. Dictée	21	» 66. Dictée: ou en au	26
» 44. ft, lt, nt, rt, st.	21	» 67. Oefening: 5 letters	26
» 45. nd, rd, ld.	21	» 68. Oefening: 6 letters	26
» 46. Dictée	21	» 69. Oefening: t en d	27
» 47. Dictée	21	» 70. Oefening: s en z	27
» 48. Dictée	22	» 71. Oefening: f en v	27
» 49. cht.	22	» 72. Dictée: s, z, f, v.	27
» 50. Dictée	22	» 73. Woord. beg. met een klank.	27
» 51. Dictée	22	» 74. Diernamen	28
» 52. Drie of meer sluitteekens	22	» 75. Oefening: in te vullen	28
» 53. Dictée	23	» 76. Eigennamen	28
» 54. Dictée	23	» 77. Dictée	28
		» 78. Dictée	29
		» 79. Dictée: vragen.	29
		» 80. Oefening: de 1ste persoon.	29
		» 81. Oefening: de 3 personen.	29
		» 82. Oefening: de 3 personen.	30
		» 83. Oefening: de 3de persoon.	30
		» 84. Dictée: voornaamwoord.	30
		» 85. Dictée: voornaamwoord.	31
		» 86. Dictée: voornaamwoord.	31
		» 87. Vragen en antwoorden.	31
		» 88. Uitroepsteekens	32
		» 89. Dictée: geluiden.	32
		» 90. Dictée: ontkenningen.	32

DERDE HOOFDSTUK.

iets over de klanken.

» 55. aa en a	24
» 56. uu en u	24
» 57. ee, e, oo, o	24
» 58. ie en i.	24
» 59. Dictée	25
» 60. ij en ei	25
» 61. Dictée	25

TWEEDE AFDEELING.

De eenvoudigste spel- en taalregels, in woorden van twee of meer lettergrepen.

EERSTE HOOFDSTUK.

§ 1. ééne a	37	§ 3. ééne u	38
» 2. Dictée	38	» 4. Dictée	38
		» 5. ééne e.	38
		» 6. Dictée	39

	Bladz.
§ 7 ééne o	39
» 8. Dictée	39
» 9. Oefening: meervoud.	39
» 10. ee	40
» 11. Dictée	40
» 12. oo	41
» 13. Dictée	41
» 14. Dictée: e, ee, o, oo	41
» 15. Meervoudsvorm: onechte f.	41
» 16. Dictée	42
» 17. De 3 personen.	42
» 18. Meervoud: onechte s.	43
» 19. Dictée	43
» 20. Meervoud: de s blijft.	43
» 21. Dictée	43
» 22. Samengestelde zelfst. naamw.	44
» 23. Dictée	45
» 24. Korte klinkers	45
» 25. Werkwoorden: korte klinkers	45
» 26. Bijv. naamw.: korte klinkers	46
» 27. Dictée	46
» 28. Derde pers. enkelv. teg. tijd.	46
» 29. Vragen	47
» 30. Woorden van 3 lettergrepen.	47
» 31. Meervoud en enkelvoud	48

TWEEDE HOOFDSTUK.

» 32. Meervoud: d en t.	49
» 33. Meervoud: s en sch.	49
» 34. Dictée: sch en ssch.	50
» 35. Oefening: enkelvoud op s	51
» 36. Oefening: enkelvoud op f	51
» 37. cht	51
» 38. Dictée: cht	51
» 39. ch	52
» 40. Dictée: ch	52
» 41. Werkwoorden, op gen.	53
» 42. Zelfst. naamw. bijv. naamw.	54
» 34. Zinnen met is	54
» 44. Meervoud op s	54
» 45. Dictée	55
» 46. Koeien, buien, zeeën, enz.	55
» 47. Dictée	56
» 48. Zelfstandige naamwoorden, ...	56
» 49. eindigend op e	56
» 49. Dictée	57

	Bladz.
§ 50. Bijvoegelijke naamwoorden:	57
» 51. Dictée: w	57
» 52. Dictée: eren of ers	58
» 53. Zelfstandig naamwoord en	58
» 54. De 1ste persoon, enkel en	59
» 55. Invullen	59
» 56. Invullen	59
» 57. Dictée: bereiding van stoffen	60
» 58. Dictée: woordverklaring	60
» 59. Dictée: samengest. woorden.	61

DERDE HOOFDSTUK.

» 60. Verkleinwoorden op je	62
» 61. Verkleinwoorden op pje, tje.	62
» 62. Dictée	63
» 63. Verkleinwoorden op etje	64
» 64. Dictée	64
» 65. Oefening: verkleinwoorden.	64
» 66. Zelfst. naamwoord met ij.	65
» 67. Dictée	65
» 68. Dictée: werkwoorden met ij.	66
» 69. Zelfst. naamwoorden met ei.	66
» 70. Dictée	66
» 71. Dictée: ei en ij	67
» 72. Moeilijke woorden.	67
» 73. De 1ste persoon, enkelv., teg.	68
» 74. Zwakke werkwoorden.	68
» 75. Sterke werkwoorden.	68
» 76. Tegenoverstellingen.	68
» 77. Dictée	69
» 78. De 3de persoon, meervoud, ...	69
» 79. Zwakke werkwoorden, 1ste	69
» 80. De 3de persoon, enkel en	70
» 81. Dictée: moeilijke woorden.	70
» 82. Woorden met toonlooze letter-	71
» 83. Dictée	71
» 84. Het werkwoord kunnen	72
» 85. Samengestelde zelfst. naamw.	72
» 86. Dictée	73

	Bladz.		Bladz.
§ 87. Dictée: kunnen, mogen, willen	73	§ 100. Het afkappingsteeken	78
» 88. Dictée: moeten, weten, durven	73	» 101. Toonlooze klanken	79
» 89. Het werkwoord zullen	74		
» 90. De werkw. zijn en hebben. . .	74	—	
» 91. Brengen, denken, doen, gaan, staan, in den onvolmaakt verleden tijd	74	VIERDE HOOFDSTUK.	
» 92. Moeilijke zelfstandige naam- woorden.	75	» 102. Dictée: koren, meel brood.	81
» 93. Dictée	75	» 103. Een opstel	82
» 94. De hoofdletters	75	» 104. Een versje	82
» 95. Dictée, met eigennamen . . .	76	» 105. Dictée: De hond	82
» 96. Dictée, met eigennamen . . .	77	» 106. Een brief	83
» 97. Werkwoorden van 3 letter- grepen	78	» 107. Een brief	84
» 98. Zelfst. naamwoorden van 4 lettergrepen.	78	» 108. Dictée: De poedel van Karel	85
» 99. Fouten van 't dialect	78	» 109. Woordverklaring	85
		» 110. Een brief	86
		» 111. Oefening: verleden deelw. .	87
		» 112. Ter verklaring	87
		» 113. Een brief	88

UITGAVEN VAN H. A. M. ROELANTS, TE SCHIEDAM.

ANSLIJN Nz. (N), De Nederlandsche Kindervriend. Naar WILBERG's Leesboek voor de Scholen. Twee Stukjes. Vijfde druk, herzien en verbeterd door J. E. HELGE	f 0.45
BAKKES (H.), De Vormleer. Methodisch en Practisch bewerkt voor de Lagere School. Met 31 platen.	- 2.90
BEST (P.), Zoo gaat het in de Kinderwereld. Leesboekje voor de hoogste afdeling eener laagste klasse Zevende druk.	- 0.15
BLOEMLEZING uit de Werken van Nederlandsche Dichters der Negentiende Eeuw. Tweede druk	- 1.20
ELBERTS (W. A.), Leerboek der Algemeene Geschiedenis. Het Hoogduitsch van Dr. G. WEBER nagevolgd. Derde druk	- 2.20
ELBERTS (W. A.), Hoofdgebeurtenissen der Algemeene Geschie- denis. Een Leesboek voor Instituten en Lagere Scholen. Vierde druk	- 0.90
ETTINGER (W. VAN), Velerhande over Lucht, Licht en Warmte. Leesboek voor de hoogere klassen der Volksscholen	- 0.20
ETTINGER (W. VAN), Winterbloemen. Groote en kleine Vertel- lingen voor de hoogere klassen der Volksscholen.	- 0.22 ^s
LAAN (R. C.) en D. VAN PELT, Het Reken Onderwijs in de laagste en middelste klasse der Volksschool. Eene nieuwe methode	- 1.10
LAAN (R. C.) en D. VAN PELT, Het Voorlooptje van „Hoe men rekenen leert.” — Allereerst Rekenboekje voor de Lagere School.	- 0.15
LAAN (R. C.) en D. VAN PELT, Hoe men rekenen leert. — Nieuw Rekenboek voor de Lagere School. 1e Stukje. Derde druk	- 0.12 ^s
LAAN (R. C.) en D. VAN PELT, Idem. 2e Stukje. Tweede druk	- 0.15
LAAN (R. C.) en D. VAN PELT, Idem. 3e Stukje	- 0.20
LAAN (R. C.) en D. VAN PELT, Idem. 4e Stukje	- 0.22 ^s
LAAN (R. C.) en D. VAN PELT, Idem. 5e Stukje	- 0.15
LIEDERKRANS. Verzameling van twee- en meerstemmige Kinder- liederen, door W. HUTSCHENRUYTER.	- 0.25
REGEEER (J. P.), Korenbloempjes. Fabelen, Sprookjes, Versjes en Vertellinkjes, ten dienste der Volksschool. Derde druk.	- 0.20
REGEEER (J. P.), Vergeetmijnetjes. Vervolg „Korenbloempjes”	- 0.20
SNOEK (A. VAN DER), Theorie der Rekenkunde voor de Lagere School	- 0.30
TEEKENVOORBEELDEN op de Lei (Vier Stukjes)	- 0.12 ^s
VEER (H. DE), Bloemlezing uit de Werken van Nederlandsche Proza- schrijvers van den nieuweren tijd. 1e, 2e en 3e Deel.	- 1.80
VLETTER (W. DE), Dicht en Ondicht van Landgenoot en Vreem- deling, bijeengebracht voor de hoogste klasse der Volksschool. Tweede druk.	- 0.30